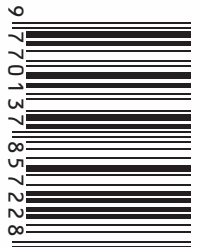

LENKIJOS LIETUVIŲ DVISAVAITINIS ŽURNALAS

AUŠRA

www.e-ausra.pl

01
ISSN-0137-8570
Nr indeksu 351806

Nr. 1 (842) 2022 01 1-15 Kaina (Cena) 2,00 zł (VAT 8 %) Tiražas (Nakład) 1000 egz.

ĮVYKIAI, PROBLEMAS, NUOMONĖS

RAŠTAS	3
ISTORINĖS TIESOS NĖRA – Petras Maksimavičius	4
LAIMINGI LAIKO NESKAIČIUOJA – Jurgita Stankauskaitė	11

MŪSŲ INTERVIU

ŠIRDYSE NEŠIOJAME SAUSIO 13-OSIOS ATMINIMĄ – Irena Gasperavičiūtė	7
--	---

KNYGŲ LENTYNOJE

LEGENDINĖ LIETUVIŲ POETĖ R. SKUČAITĖ IŠLEIDO KNYGĄ „BUVAU ATĖJUS“: EITI SAVO KELIU, SAVO ŠLIUŽELE	12
---	----

ŠVIETIMAS

KODĖL JAUDINA MANO BENDRAAMŽIUS VYTAUTO MAČERNIO KŪRYBA? – Ronaldas Jankauskas	14
---	----

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

LIETUVYBĖS ATGIJIMAS UŽNEMUNĖJE XIX–XX A. SANDŪROJE – Gintaras Lučinskas	15
SENŲ TROBŲ PASLAPTYS – Grażina Kibyšienė	23

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

BIRUTĖ PAŠKEVIČIENĖ – GERIAUSIA MAMA, MOČIUTĖ, MOKYTOJA – Janina Macukonienė	19
JONUI RAČIUI IŠKELIAVUS – Eugenija Pakutkienė	22

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Žiemos vartai (Birutės Burdinaitės-Ołów nuotr.)
Apšerkšniję mūsų dienos... (Ramonos Masionytės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23
tel. / faks. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė
KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2022-01-18

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos ir leidinio rėmėjų nuomonė
nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

**DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW
BUDŻETU PAŃSTWA**

**DZIAŁALNOŚĆ ZMIERZAJĄCA DO OCHRONY,
ZACHOWANIA I ROZWOJU TOŻSAMOŚCI
KULTUROWEJ LITEWSKIEJ MNIEJSZOŚCI**

Wydanie 24 numerów dwutygodnika "Aušra"

DOFINANSOWANIE
325 000 zł

CAŁKOWITA WARTOŚĆ
375 000 zł

Publikacija vyraža jedyne pogrądy autorų i nie
može być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
ir televizijos

rėmimo fondas
(gauta parama per
projekto įgyven-
dinimo laikotarpį
– 8000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Prasidėjus naujesiems Lietuvoje prošvaisčių geresniam visuomenės sutarimui nesimato. Atrodo, lyg brennama vis giliau, visuomenė dar labiau susiskaldžiusi. Prabilta net apie tai, kad Lietuva yra šaltojo karo būklėje.

Nerašysiu apie Sausio 13-osios minėjimą Vilniuje. Kam įdomu, tas stebėjo televizijoje ar pasiskaitė žiniasklaidoje. Beje, tikriausiai ir turėjo savo aiškiai apibrėžtą poziciją. Tai gilaus visuomenės susipriešinimo pasekmės. Lietuvoje, beje, šiuo metu vyksta daug įdomių ir svarbių dalykų. Tačiau atidžiau pasižiūrėkime į savo, kad ir mažesnes, bėdas.

Ankstesniame (dar senų metų) „Aušros“ numeryje rašėme, kad Lenkijos seimas balsavo už 40 mln. zł sumažintą šių metų biudžetą tautinių mažumų švietimui. Kaip skaitome žiniasklaidoje, tuos pinigus norima skirti Vokietijoje besimokančių lenkų švietimui. Akivaizdžiai mes, Lenkijos tautinės mažumos, tampame valstybės įkaitėmis formuojant politiką kitose šalyse gyvenančių lenkų atžvilgiu. Anksčiau apie tai buvo tik kalbama, o čia – jau konkretus sprendimas. Dar laukiama, ką šiuo klausimu pasakys Senatas. Tačiau kas bus, jei toks sprendimas pasiliks, kol kas neaišku. Tikriausiai esant dabartinei infliacijai, sumažinus 40 mln. zł finansavimą, neįmanoma bus išsaugoti esamos tautinių mažumų švietimo padėties. Kas nukentės, kurios mažumos, kurios mokyklos? Kol kas nežinia. Paradoksalu, kad šiuo metu Lietuva gerina šalies lenkų švietimo padėtį – ji išsipareigojo tautinių mažumų mokyklose įvesti valstybinį tautinių mažumų kalbų egzaminą. O Lenkijoje – štai tokia staigmena.

*Bogumiła Berdychowska
Sławomir Łodziński
Ewa Michna*

Mažumų pusės paskirtų ekspertų, dalyvaujančių darbuose komisijos, rekomenduojančios paraiškas skirti dotaciją uždaviniams, kurių tikslas – saugoti, išlaikyti ir plėtoti tautinių ir etninių mažumų kultūrinę tapatybę bei saugoti ir plėtoti regioninę kalbą, pozicija dėl LR parlamento sprendimo 2022 m. biudžete 40 mln. zł sumažinti subsidijas tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbų mokymui.

Į 2021 m. gruodžio 17 d. LR parlamento sprendimą 2022 m. biudžete sumažinti subsidijas tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbų mokymui galima pažvelgti iš įvairių perspektyvų. Reikia turėti omenyje tiek Lenkijos valstybės įsipareigojimus paisyti tarptautinių įstatymų, pasirašytų ir ratifikuotų dokumentų dėl žmogaus bei mažumų teisių apsaugos, ypač Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos ir Europos regioninių arba mažumų kalbų chartijos, tiek Konstitucijos nuostatus dėl mažumų teisių bei nacionalinės teisės aktus, ypač valstybės politiką mažumų atžvilgiu reglamentuojantį 2005 m. sausio 5 d. tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymą. Lygiai svarbios yra minėto sprendimo pasekmės mažumoms priklausantiems Lenkijos piliečiams. Šis sprendimas jiems reiškia galimybių įgyvendinti suteiktas teises apribojimą ir – kas nėra nereikšminga – mažina pasitikėjimą Lenkijos valstybe, kuri saviems piliečiams taiko pagal tarptautinę teisę neleistiną mažumų apsaugos srityje abipusiškumo principą.

1997 m. LR Konstitucija tautinėms ir etninėms mažumoms priklausantiems Lenkijos piliečiams užtikrina laisvę išsaugoti ir plėtoti savo kalbą, papročius, tradicijas ir kultūrą bei teisę kurti savo kultūros institucijas ir dalyvauti sprendžiant kultūrinės tapatybės klausimus (35 str.). Daugiau kaip 15 metų galiojantis Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymas tuos įsipareigojimus patvirtina. Jis kompleksiskai reguliuoja su tautinių ir etninių mažumų kultūrinės tapatybės išsaugojimu ir plėtojimu bei regioninės kalbos plėtojimu susijusius klausimus. Apibrėžia taip pat vienodo požiūrio principo įgyvendinimo būdą bei valstybės valdymo institucijų uždavinius ir kompetencijas šioje srityje, o jo nuostatai įpareigoja visas valstybės valdymo institucijas imtis atitinkamų priemonių mažumų tapatybei remti. Tai taikoma ir mažumų bei regioninės kalbų mokymui. Būtent čia nuo 1989 m. matyti ypatingus Lenkijos valstybės politikos pasiekimus. Mat 1989/1990 mokslo metais minėta galimybė naudojosi tik 6 118 mokinių, lankančių 121 švietimo įstaigą, o 2018/2019 m. m. tautinių ar etninių mažumų arba regioninės kalbų mokėsi iš viso 88 055 moksleiviai 1 361 įvairaus tipo švietimo įstaigoje (daugiausia vokiečių ir kašubų kalbų).

Turint omenyje priimtus sprendimus dėl mažumų teisių įgyvendinimo, švietimo ir mokslo ministro pareiga yra užtikrinti stabilų mažumų ir regioninės kalbų mokymo valstybinėse mokyklose finansavimą. Iki šiol tai teigiamai vertino Valstybės kontrolė (NIK). Jos paskutinėje (2021 m. liepos mėn.) ataskaitoje dėl valstybės valdymo institucijų veiklos teigiamai vertinamas taip pat valsčių aktyvumas šioje srityje.

Mat visi kontroliuoti valsčiai užtikrino organizacines ir finansines sąlygas mažumų arba regioninės kalbų mokymui valstybinėse mokyklose. Valstybės kontrolės inspektorių nuomone, teigiamai vertintinas taip pat didelis mokyklų aktyvumas organizuojant renginius, kuriais siekiama remti mažumų kultūrinę tapatybę, kaip antai: mažumų tematikos konkursus, progines parodas bei literatūros mažumų ar regionine kalbomis skaitymo skatinimo akcijas. COVID-19 epidemijos metu visose mokyklose toliau buvo mokoma mažumų arba regioninės kalbų (kaip ir kitų dalykų – nuotoliniu būdu).

Finansuoti mažumų kalbų mokymą įsipareigota 1995 m. Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijoje (Lenkija yra šios Konvencijos šalis nuo 2000 m.), kurios 14 str. rašoma: „Šalys įsipareigoja pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę mokytis savo mažumos kalbos. 2. Šalys tose teritorijose, kuriose tradiciškai arba gausiai gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, jei yra pakankamas poreikis, savo švietimo sistemose stengiasi kiek įmanoma užtikrinti, kad mažumoms priklausantys asmenys turėtų reikiamas galimybes mokytis tos mažumos kalbos arba mokytis ta kalba. 3. Šio straipsnio 2 dalis įgyvendinama nepažeidžiant nuostatos mokytis oficialiosios kalbos arba mokytis ta kalba.“ Čia įsipareigojama sudaryti vienodas galimybes visiems mažumoms priklausantiems asmenims įgyti visų lygių išsilavinimą (Konvencijos 12 str. 3 d.). „Aiškinamojoje ataskaitoje“ (pridedamoje prie Konvencijos), nurodant 14 str., teigiama, kad jo 1 d. esantis įsipareigojimas susijęs su „vienu iš svarbiausių būdų, kuriuo tie asmenys gali demonstruoti ir išlaikyti savo tapatybę. Čia negali būti išimčių“.

Lenkijos valdžios teigiami veiksmai mažumų kalbų mokymo srityje gerai įvertinti Europos Tarybos patariamąjį komitetą. Jis paskutinėje (2019 m. lapkričio mėn.) savo išvadoje dėl Konvencijos taikymo Lenkijoje pabrėžė stabilumą jos teisinės sistemos, saugančios tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises, tarp kitko, mažumų ir regioninės kalbų mokymo srityje, bei gerai vertino finansavimo mažumų kalbų mokymui padidinimą. Patariamasis komitetas ypač įvertino romų bendruomenės integravimo programos įgyvendinimo rezultatus. Ši programa davė apčiuopiamos naudos švietimo srityje. Dėl jos sumažėjo nuošimtis romų šeimų vaikų, kurie per anksti baigia mokslą pagrindinėse mokyklose ir kuriems reikia specialiojo ugdymo. Prie to prisidėjo savo darbu per 90 mokyklose įdarbintų romų kilmės padėjėjų.

Lenkijos parlamento priimtas sprendimas sumažinti subvenciją tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbų mokymui sumažins neabejotinai šalies šioje srityje vykdytos nuoseklios politikos pasiekimus.

Dėl to panašiai kaip visų Lenkijos tautinių ir etninių mažumų bendruomenių, vietos ir akademinės valdžios atstovai manome, kad 2021 m. gruodžio 17 d. LR Seimo sprendimas 2022 m. valstybės biudžete beveik 40 mln. zł sumažinti subsidijas mažumų ir regioninės kalbų mokymui Lenkijoje pažeidžia po 1989 m. demokratinio lūžio priimtų valstybės politikos mažumų atžvilgiu principų stabilumą. Dėl šio sprendimo nukentės ypač mažumų jauniausioji karta, kuriai bus apribota teisė puoselėti savo kultūrą ir kalbą, bei mūsų šalis nevykdys tarptautinių įpareigojimų saugoti mažumoms priklausančių asmenų tapatybę.

Ar gali būti geri ir blogi istorikai? Gal labiau reikėtų klausti kitaip. Kuo skiriasi profesionalus istorikas nuo istoriko mėgėjo? Skirtumų yra nemažai. Iš karto pasakysiu, kad būti istoriku mėgėju – nieko blogo. Aš taip pat kartais rašau straipsnius istorinėmis temomis, cituoju profesionalių istorikų mintis ir išvadas, tačiau tais rašiniais neprisidedu prie istorijos mokslo plėtros ar geresnio praeities pažinimo, kadangi tai mėgėjo darbas. Kitaip sakant, tokiais atvejais geriau cituoti kitus tyrėjus, kurie labiau išmano istorinio proceso tyrimo principus ir remiasi pirminiais istorijos šaltiniais, negu savarankiškai daryti išvadas ir paveikti kitų žmonių požiūrį į vieną ar kitą istorinį įvykį. Sukurkime štai tokį istorinį pasakojimą: istorijos šaltiniuose galima rasti nemažai informacijos, kad kuriant lietuvišką licėjų Punske lemiamą vaidmenį suvaidino komunistas Antanas Sniečkus. Netiesa? Tai kodėl 1977 m. naujai pastatyta Punske mokykla buvo pavadinta Antano Sniečkaus vardu? Šiaip sau? Sniečkus tada jau buvo miręs (1974 m.), o licėjus savo globėjo vardo atsisakė tik 1992-aisiais, praėjus dvejiems metams po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Todėl dar kartą klausiu, kodėl jo vardu buvo pavadinta mokykla, kuria nuo pat pradžių dėl lietuviybės sklaidos taip didžiuojamės? Atsakymas paprastas – matyt, jis buvo lietuvių tautai ir punskiečiams labai nusipelnęs žmogus. Kita priežastis – punskiečiai visada rėmė socialistinę santvarką, nemažai jų priklausė komunistų partijai. Juk būtent todėl socialistinė nomenklatūra padėjo sparčiau elektrifikuoti kaimus ir tiesti telefono laidus Punske nei kitose gretimose savivaldybėse. Net ir šiais laikais per rinkimus kairieji visada Punske surenka daugiausia balsų. Tuo ir užbaikime šį trumpą istorinį pasakojimą. Matote, kiek sumaištis galima sukelti interpretuojant istorinius

Istorinės tiesos nėra

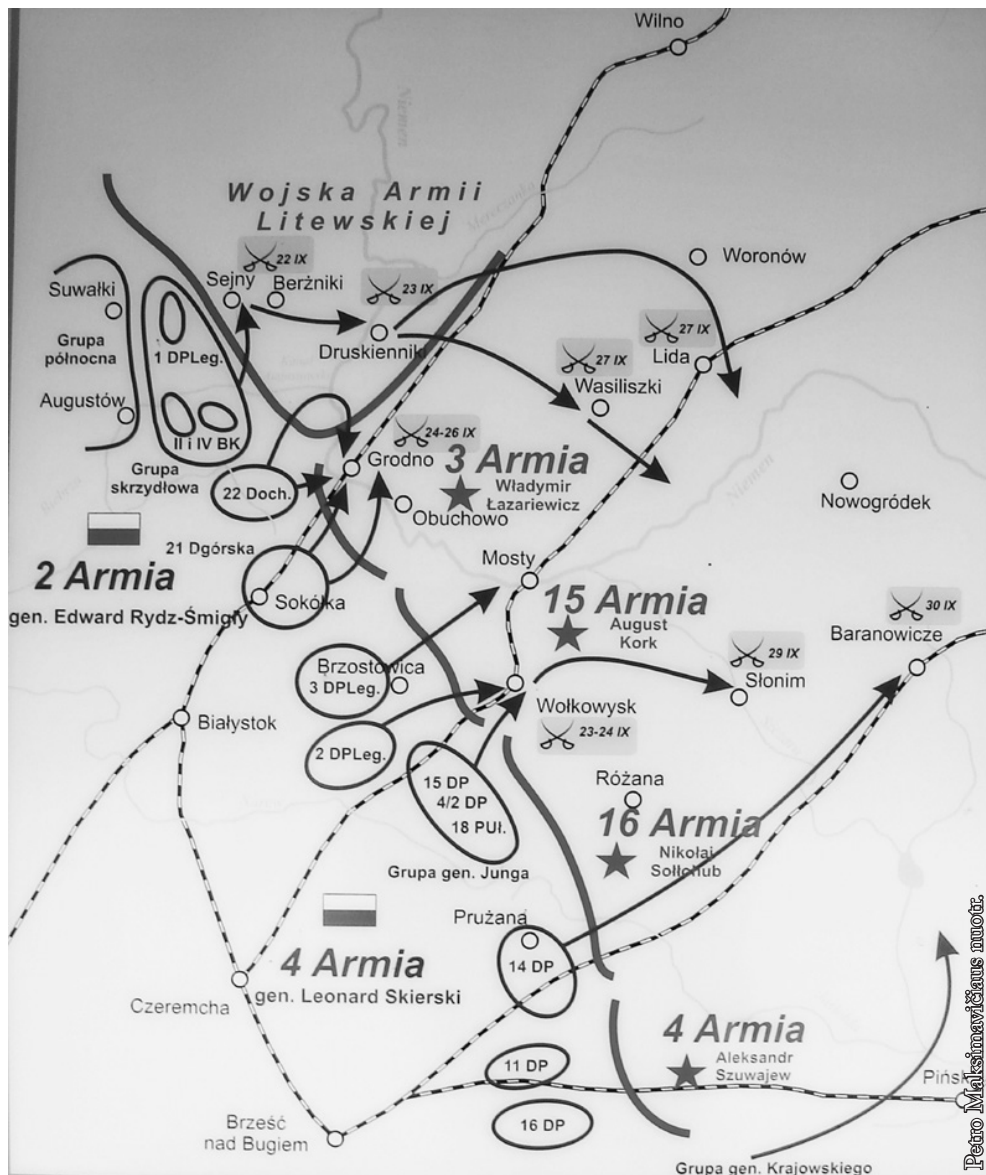
PETRAS MAKSIMAVIČIUS

įvykius. Tai, ką paminėjau, yra faktai. Vieni jų labiau, o kiti mažiau tikri. Pasirinkau juos taip, kad pagrįščiau iš anksto paruoštas išvadas.

Būti profesionaliu istoriku nėra taip paprasta. Kartais prireikia viso gyvenimo, kad įgytum mokslo bendruomenės pripažinimą. Tai sunkus ir kartais nedėkingas darbas, reikalaujantis daug kantrybės ir

kruopštumo. Taip pat nedaugeliui šis darbas, skirtingai nei kitose profesinio darbo srityse, užtikrina sotų gyvenimą. Todėl nepykime televizijos ekrane pramoginių laidų metu pamatę žinomų istorikų veidus. Toks jų pasirinkimas. Tačiau (nors ir atrodytų keista) istorikų darbai gali veikti individo, bendruomenės ar tautos gyvenimą ilgus dešimtmečius

arba net šimtmečius. Pavyzdžių apstu. Galime paminėti Vokietijos po II pasaulinio karo vykdytą istorinę politiką. Tai tema atskiram straipsniui, tačiau ir geras pavyzdys, rodantis, kaip ta politika buvo kruopščiai suplanuota ir vykdoma. Žinoma, tai patvirtina tezę, kad istorikai dažnai kviečiami spręsti valstybinio masto problemas. Taip buvo ir bus, tačiau reikia pabrėžti, jog vieniems geriau, kitiems prasčiau pavyksta tai padaryti. Vokiečiams buvo nepaprastai sunku įvertinti skausmingą Trečiojo Reicho periodą ir jo metu kitų tautų atžvilgiu padarytus nusikaltimus. Galima sakyti, kad neblogai jiems tai pavyko padaryti. Pasirinkta strategija leido ne tik susivienyti Rytų ir Vakarų Vokietijai, susitaikyti su kaimynais, bet ir tapti dominuojančia valstybe Europoje. Maža to, pavyko sukurti gana normalius santykius su Izraeliu, kas pasibaigus II pasauliniam karui atrodė visiškai neįmanoma. Istorikų vaidmuo ir įtaka eiliniams piliečiams šiame procese buvo itin svarbūs. Kai kas sako, kad pasirinktas kelias buvęs klaidingas, kadangi nuolatinis atsiprašinėjimas, kompensacijų mokėjimas, mokymo programų mokyklose pritaikymas šios strategijos įgyvendinimui buvo gėdingi vokiečių tautai. Nepamirškime, kad karo metu žuvo taip pat daug vokiečių, tarp jų – niekuo nekaltų civilių gyventojų. Kita vertus, ar buvo įmanomas kitas kelias, jeigu po II pasaulinio karo negandų svajota apie taikios, atviros, demokratiškos ir modernios Europos kūrimą? Būtent Vokietijai šiame procese ir teko išskirtinis vaidmuo. Vargu ar nacionalistinių nuotaikų ir nuoskaudų purtoma šalis

Stendas Berznyko kapinėse

Paminklinis akmuo Berznyko kapinėse

būtų gebėjusi imtis lyderės vaidmens ir ar būtų jai pavykę aplink šią idėją suburti kaimynus. Vieno iš Europos Sąjungos kūrėjų – vokiečio Konrado Adenauerio (Konrad Adenauer) vizija ir svajonės išsipildė. Kita vertus, net pats gambiausias politikas, jeigu neturėtų visuomenės paramos, nieko nepasiektų. Todėl visuomenę reikėjo įtikinti, kad toks kelias teisingas. Žinoma, prie to žymiai prisidėjo ne tik politikai, bet taip pat istorijos tyrėjai ir aiškintojai.

Grįžkime prie straipsnio pradžioje iškelto klausimo: kuo skiriasi profesionalūs istorikai nuo mėgėjų? Svarbu bandyti atsakyti į šį klausimą, kadangi jis mums, gyvenantiems šiame tautiniu požiūriu mišriame regione, taip pat aktualus. Jau ne kartą tuo įsitikinome, kai skaitydavome įvairias publikacijas apie įvykius mūsų krašte prieš šimtą ar daugiau metų. Tuomet suprastavome, kad laikraštyje ar monografijoje aprašant 1919–1920 m. lietuvių ir lenkų karinį konfliktą ne visuomet būdavo siekiama priartėti

prie istorinės tiesos, labiau – pažadinti tarp vietos gyventojų įvairias nuotaikas. Kita vertus, jau išleista taip pat nemažai publikacijų, kuriose siekiama labiau pažinti praeitį, o ne pasirinktais faktais pagrįsti iš anksto suformuluotą tezę. Taigi šitai ir skiria profesionalius istorikus nuo tų, kuriems istorijos mokslas tik hobis arba įrankis pagrįsti savo įsitikini-

Labai svarbu visuomenėje ugdyti patriotinius jausmus, skatinti ją didžiuotis savo šalies istorine praeitimi, tačiau reikia tai daryti itin atsargiai.

mus. Pirmieji visada kukliai teigia, kad tik bando priartėti prie istorinės tiesos, žinodami, jog tai, galima sakyti, neįmanoma. Antrieji – kad visuomet kalba ir rašo tik tiesą apie tai, kas buvo. Yra ir daugiau skirtumų. Istorikas, kuris rimtai žiūri į savo darbą, niekada nepasakys, jog tai, ką pasakė ar parašė, yra tikra tiesa. Mat jis žino, jog tai tik ligi šiol atliktų

(bet ne galutinių) tyrimų rezultatas. Kiekvieną akimirką, atsiradus naujų šaltinių, pažangesnių tyrimo metodų ar duomenų apdorojimo būdų, tyrimo rezultatai ir išvados gali keistis. Maža to, istoriko nuomonę gali pakeisti taip pat diskusijos ir kitų istorikų pateiktos istorinių faktų interpretacijos. Tam juk ir rengiami seminarai ir konferencijos. Taigi tos tiesos, kurios mokslininkai ieškojo XIX amžiuje, kai turėjo parodyti, kaip „iš tikrųjų“ buvo, ir kurią turėtų pažinti visi šios dienos moksleiviai ir studentai, paprasčiausiai jau seniai nėra. Tą „tiesą“ kartais primena tik istorijos mėgėjai, bandydami priartėti prie savo iš anksto parengtų išvadų. Bėda ta, kad tokia „istorinė tiesa“ mielai bando pasinaudoti tie, kuriems tiesos paieška mažiausiai rūpi. Taip ir kuriama istorinė politika, kuri kartais atneša daugiau žalos negu naudos. Labai svarbu visuomenėje ugdyti patriotinius jausmus, skatinti ją didžiuotis savo šalies istorine praeitimi, tačiau reikia tai daryti itin atsargiai, kadangi peržengus dažnai nematomą ribą galima patekti į aklavietę. Ir tai veikia į abi puses. Šią ribą gali peržengti ir tie, kurie pernelyg karštai propaguoja patriotinius jausmus, ir tie, kurie laiko juos netinkamais šiuolaikinėje Europoje,

atgyvena. Abi pusės panašios tuo, kad bando moralizuoti ir išvada pritempti prie iš anksto parengtos tezės. Tačiau tai neveiksminga, kadangi prieš šimtą metų ar tik prieš kelis dešimtmečius žmonės gyveno skirtingomis negu mes sąlygomis ir kitaip negu mes šiandien suvokė vykstančius procesus. Negalima iki galo atkurti to, ką jie tuo metu jautė arba kaip jų sprendimus paveikė aplinka. Todėl niekada tiesos nepažinsime ir negalime ano metų žmonių ir jų priimamų sprendimų iki galo teisingai suprasti. Istorinės tiesos nėra. Ji nuolatos kinta.

Širdyse nešiojame Sausio 13-osios atminimą

Irena Gasperavičiūtė

Prieš 31 metus, praėjus beveik metams po Kovo 11-osios, sausio mėnesį Sovietų Sąjunga pabandė įvykdyti perversmą – perimti Nepriklausomos Lietuvos institucijas. Į Lietuvos miestų gatves išvažiavo karinė technika. Lietuviai išėjo plikomis rankomis ginti valstybės strateginių pastatų. Sausio įvykiai aukščiausią įtampą pasiekė naktį iš sausio dvyliktosios į tryliktąją – prie Vilniaus televizijos bokšto žuvo 14 žmonių. Prisiminkime šių asmenų pavardes – jie yra mūsų didvyriai. Tai:

- Loreta ASANAVIČIŪTĖ,
- Virginijus DRUSKIS,
- Darius GERBUTAVIČIUS,
- Rolandas JANKAUSKAS,
- Rimantas JUKNEVIČIUS,

- Alvydas KANAPINSKAS,
- Algimantas Petras KAVOLIUKAS,
- Vidas MACIULEVIČIUS,
- Titas MASIULIS,
- Alvydas MATULKA,
- Apolinaras Juozas POVILAITIS,
- Ignas ŠIMULIONIS,
- Vytautas VAITKUS,
- Vytautas KONCEVIČIUS.

Sausio 13-oji – tai simboliška pergalės prieš blogio imperiją data.

1991 m. Vilniuje ir kituose Lietuvos miestuose jau studijavo nemažai mūsų krašto jaunimo. Kaip jie elgėsi pavojaus akivaizdoje: ar sugrįžo namo ir saugiai laukė, kada visa baigsis ir vėl galės grįžti į universitetus,

ar vis dėlto su visa tauta rizikuodami savo gyvybe ėjo budėti prie parlamento rūmų, radijo ir televizijos ar kitų strateginių pastatų, klausiu tuomet Vilniuje studijavusių Algirdo Vaicekausko, Birutės Burdinaitės-Olów, Kazio Linkos. Birutė ir Kazys tuomet buvo Vilniaus universiteto lietuvių filologijos studentai (Birutė antrakursė, Kazys – trečiakursis), Algirdas studijavo Vilniaus pedagoginiame universitete geografiją ir fizinių lavinimą – buvo pirmojo kurso studentas.

Irena Gasperavičiūtė: Ar 1991 m. sausio pradžioje jau buvo jaučiami neramumai, ar galima buvo nuspėti, kad artėja pavojus?

**Birutė Burdinaitė-Olów: Prisi-
menu, kad tuomet žmonės rinkosi
budėti prie Aukščiausiosios Tarybos
ir kitų reikšmingų pastatų. Vilniaus
gatvėmis pradėjo judėti karinė
technika. Atminty išlikęs ir užimtų
Spaudos rūmų vaizdas.**

**Algirdas Vaicekuskas: Taip,
neramumai buvo jaučiami. Tuoju
po Naujųjų metų atvyko į Vilnių
tankų dalinys ir buvo aišku, kad kas
nors turi įvykti. Žmonės būrėsi prie
svarbių objektų – parlamento rūmų,
televizijos bokšto, radijo ir televi-
zijos pastato – ir budėjo. Mums,
studentams, žiemos sesija buvo
nukelta, o dėstytojai ragino budėti
prie reikšmingų objektų. Visuome-
nėje tvyrojo tam tikra įtampa, buvo
juntamas pavojus.**

Iš Birutės Burdinaitės-Olów asmeninio albumo

Prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų Vilniuje. Iš kairės: Teresė Burdinaitė, Elena Buračiauskaitė, Birutė Burdinaitė. 1991-02-17

Iš Birutės Burdinaitės-Olšov asmeninio albumo

Barikados prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų po sausio 13-osios įvykių

Kazys Linka: Įtampos požymių atsirado iškart po Naujųjų: vis pasigirdavo, kad vienur ar kitur rusai užėmė kokį nors pastatą, kad buvo išvaikyti kur nors budėję Lietuvos policininkai. Daugiausia nerimo atsirado paskelbus, kad bus vykdomas prievartinis ėmimas į rusų armiją – net universitete studentai buvo įspėti elgtis atsargiai, nes gatvėse, aukštosiose mokyklose ar studentų miestelyje gali būti gaudomi šauktiniai. Ypač nerimo kildavo, jeigu apie Vilniaus universitetą ar Saulėtekyje pasirodydavo kokie nors rusų kareiviai ar karinės mašinos.

Padėtis smarkiai suprastėjo, kai sausio 7 d. (pirmadienį) K. Prunskienės vyriausybės nutarimu buvo smarkiai padidintos maisto kainos. Kitą dieną, antradienį, „Jedinstvo-Jedność“ surengė Aukščiausiosios Tarybos šturmą. Vis buvo pranešama, kad Zoknių ar Vilniaus oro uostuose nusileido rusų desantininkų. Antradienio popietę K. Prunskienės vyriausybė atsistatydino ir buvo grąžintos senos kainos.

Po Aukščiausiosios Tarybos rūmų šturmo V. Landsbergis pakvietė gyventojus ateiti į Tarybų (dabar – Nepriklausomybės) aikštę palaikyti Lietuvos valdžią. Universitete nevyko paskaitos. Profesoriai paleido studentus pasakę, kad mokslai nepabėgs – dabar yra daug svarbesnių mums ir Lietuvai dalykų. Ir anksčiau dėstytojai dažnai studentus išleisdavo iš paskaitų, jeigu kur nors vykdavo koks nors svarbus mitingas.

Aikštėje prie AT rūmų rinkosi minios žmonių: jaunimas, senimas, šeimos su vaikais. Degino laužus, dainavo, šoko. Aplink AT rūmus ėmė rasti barikadas. Iš netoliese vykusios statybų aikštelės buvo nešama armatūra. Pirmiausia užtvertas pagrindinis įėjimas į AT. Čia ant statybinės armatūros žmonės smaigstė karinius bilietus, pasus ir kitus savo sovietinius dokumentus. Dieną būdavo ramiau.

Irena: Ką veikei lemtingą sausio 12-osios vakarą, sausio 13-osios naktį?

Birutė: Tąakt su draugais buvau prie Radijo ir televizijos komiteto pastato Konarskio gatvėje. Pavojaus nuojautos tarsi nebuvo. Degė laužas, susirinkę budėti žmonės dainavo, šnekučiausi. Staiga pamatėme sukančius prie pastato šarvuočius. Kareiviai ėmė šaudyti, dužo langų stiklai, krito nukirstos medžių šakelės, sprogo virš pastato durų buvęs televizorius. Atminty ypač įstrigę du dalykai: vieno automatu apsiginklavusio kareivio keistos, tarsi stiklinės, akys bei pastatą užėmus duotas signalas – šviesos srautas.

Algirdas: Su draugais Vytautu Budzeika ir Birute Burdinaitė budėjau Konarskio gatvėje prie radijo ir televizijos pastato.

Kazys: Sausio 12 d. (šeštadienį) budėjome prie Radijo ir televizijos komiteto Konarskio gatvėje. Vakare per Tauro kalną nulipome Aukščiausiosios Tarybos rūmų link. Visur ramu. Dega laužai. Prieš vidurnaktį nusprendėme nuvažiuoti į bendrabutį nusiprausti, persirengti. Išlipus Antakalnio žiede iš kitame Neries krante esančio Šiaurės miestelio girdėjosi tankų variklių ūžesys. Puolėme bėgte per miškelį į Saulėtekį. Bendrabutyje per „Šilėlių“ išgirdome Lietuvos TV pranešimą, kad puolamas Radijo ir televizijos komitetas. Atgal per miškelį į miestą... Nemenčinės plente žmonės mašinomis bėgo iš Vilniaus, o Saulėtekyje gyvenusių studentų minios lėkė į miestą... Net Antakalnio gatvėje stabdė į žiedą važiuojančius troleibusus, juos apsukdavo, kad nuvežtų į centrą.

Aikštė priešais AT ir prieigos buvo sausakimšos – tūkstančiai žmonių... Aplinkui aikštę ėmė kilti barikados: betono luitais užtvertas Lenino (dabar – Gedimino) prospektas, senasis Žvėryno tiltas per

Nerį. Vis pasigirsdavo pranešimų, kad artėja karinės technikos kolonos. V. Landsbergis kreipėsi į žmones, kad šie atsitrauktų nuo AT pastato, nes sprogimų atveju krintantys AT rūmų stiklai gali sužeisti. Akimirka stoji visiška tyla... Niekas nepajudėjo... Ir tada naktį praskrodė dešimčių tūkstančių balsų LIE-TU-VA, LANDS-BER-GIS... Nuo Pedagoginio instituto pasirodė šarvuočių kolona. LIE-TU-VA tik garsėjo... Vienu metu palei Pedagoginį gatvėje susidūrė rusų šarvuočiai. Minia ėmė šaukti PAKAR-TOT!

Iš miesto vis pasigirsdavo sprogimų aidai ir šūvių pliūpsniai. Vėsi nutildavo, klausydavo ir vėl LIE-TU-VA... Naktis, tamsu, šalta, vėjuota, aidai šūviai ir su kiekvienu šūvio aidu stiprėja – LIE-TU-VA, LIE-TU-VA... Visi, iš širdies, iš visų

jėgų! Tikėjome, kad LIE-TU-VA sustabdys visus tankus, visus šarvuočius... Kiekvienas prisidėjo, kuogalėjo ir ką turėjo... LIE-TU-VA!

Pranešama apie TV bokšto puolimą. Sužeisti... Žuvę... Tankai važiuoja AT link... Tyla. Aikštę praskrodžia „Marija, Marija“. Ir LIE-TU-VA!

Išaušo sekmadienis – sausio 13-oji. Jau aišku, kad Radijo ir televizijos komitetas bei televizijos bokštas užimti. Yra sužeistų. Yra žuvusių. Aikštėje prie AT girdėti tik maldos, giesmės... Visi rimti, susikaupę. Visi supranta, kad šią naktį Lietuva iškovojo laisvę. Krauju... Ir iš kažkur vaizdas ligoninės koridoriuje – jauna mergina guli ant neštuvų, matyti kraujo dėmės ir jos klausimas – „Ar aš dar gyvensiu?“ Peržengta gyvybės ir mirties riba... Kelio atgal jau nebėra!

jausmas. Jie tai su automatais, o mes – su dainomis. Mat budint buvo deginami laužai ir dainuojama. Labai buvo juntamas solidarumas ir žmonių nuoširdumas.

Irena: Po sausio 13-osios dar ilgai žmonės dienomis ir naktimis budėdavo prie parlamento. Ar jungsiesi prie jų?

Birutė: Kiek atsimenu, po sausio 13-osios ateidavau su draugais prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų, bet nebudėdavau.

Algirdas: Taip, mes dar ilgai budėdavome prie parlamento, nes buvo grėsmė, kad rūmai bus šturmuojami.

Kazys: Prie AT budėti dažniausiai vykdavome vakarais ir naktį. Aikštėje prie laužų praleidome beveik visą savaitę.

Irena: Kokie jausmai lydėjo? Kai matei gatvėmis važiuojančius šarvuočius, ar buvo labai baisu?

Birutė: Tai buvo tikrai stiprūs išgyvenimai. Be abejo, buvę baisu, bet ir lydėjo įsitikinimas, kad mes darom tai, ką privalome, kad tiesa mūsų pusėje.

Algirdas: Buvo neramu, kas busią toliau. Sausio naktį, kai desantininkai atakavo televizijos bokštą bei radijo ir televizijos pastatą, prie kurio aš su draugais budėjau, nors virš galvų zvimbė kulkos, baisu tikrai nebuvo, tik apėmė bejėgiškumo

Irena: Žuvusieji prie televizijos bokšto buvo pašarvoti Sporto rūmuose, o norinčiųjų atsisveikinti eilės driekėsi beveik iki upės. Pamenu, mes su draugais vieną dieną bandėm stoti į eilę, tačiau atsisakėm, tik paskui naktį, apie 3 val., iš budėjimo prie parlamento nuvažiavus į Sporto rūmus eilės buvo sutrumpėjusios – tik patalpos viduje. Šitaip pagerbėme žuvusiuosius. Ar Tau pasisekė atsisveikinti su didvyriais?

Birutė: Taip, prie Vilniaus arkikatedros, kurioje buvo aukojamos šv. Mišios. Katedros aikštė buvo sausakimša. Galybė žmonių susirinko atsisveikinti paaukojusiųjų gyvybę už laisvę ir Tėvynę.

Algirdas: Taip, atstovėjome eilėje ir atsisveikinome su žuvusiaisiais.

Kazys: Sporto rūmai. Kiekvieną dieną Neries pakrante nutįsta

Prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų 1991 m. kovo mėn.

Iš Birutės Burdinaitės-Olšov asmeninio albumo

Žmonių sunėsti sovietiniai medaliai ir dokumentai

nesibaigiančios gedinčiųjų virtinės. Akyse ašaros. Rankose raudoni gvazdikai. Trispalvės su gedulo juostomis. Eina visa Lietuva. Sausio 16-oji. Laidotuvių diena. Katedroje aukojamos mišios už Žuvusiųsios. Visas miestas aplink Katedrą sausakimšas. Karstai išnešami iš Katedros ir pajuda Antakalnio kapinių link Vrublevskių, Kosciuškos gatvėmis. Ir paskui nutįsta visa Lietuva... Seniai jau nesimato procesijos pradžios. Kažkur jau apie Petro ir Povilo bažnyčią, o Katedros aikštėje dar minios laukia savo eilės žengti paskui...

Irena: Kokios mintys Sausio 13-ąją užplūsta dabar, praėjus 31 metams? Ar ir vėl eitum, reikalui esant?

je. Gal dar anuo metu, būdamas jaunas, pirmojo kurso studentas, nelabai suvokiau, kokiame svarbiame įvykyje dalyvauju. Dabar, žiūrint iš laiko perspektyvos, galima tik įsivaizduoti, kur šiandien būtų Lietuva, jeigu sausio 13-ąją žmonės nebūtų jos gynę, jei nebūtų parodę valios ginti savo laisvę. Tai svarbus momentas mūsų tautos istorijoje, kuriame man buvo lemta dalyvauti. Manau, jog daug nuveikta per tuos 31 metus, kad daugiau nereiktų budėti prie parlamento, bet jeigu reiktų – aišku, kad eičiau.

Kazys: Praėjo daugiau kaip 30 metų. Kasmet sausis atrodo kažkoks kitoks: mintyse sugrįžta AT aikštė, Sporto rūmai, Katedra, Antakalnis... Ir vis aidi LIE-TU-VA! Ir vėl dega laužai. Bet jau kitaip. Stovi

Birutė: Nors nuo 1991-ųjų sausio 13-osios įvykių praėję jau nemažai metų, jie mano atminty tebegyvi. Prisimenu, kokia nepaprasta buvo lietuvių vienybė, drąsa. Esu labai dėkinga žmonėms, kurie tuomet nepaisydami pavojų gynė Lietuvos nepriklausomybę. Ir apgynė.

Ar ir vėl eičiau, reikalui esant? Šiandien man sunku įsivaizduoti tokią situaciją. Bet anuomet nebuvo jokių dvejonų.

Algirdas: Ta naktis pasiliko giliai atmintyje.

įsmeigęs akis į liepsną, o joje šmėščioja prisiminimai. Ypatinga diena. Tokia vienintelė. Be jos nebūtų Lietuvos. Ji yra ir bus, kol Sausio 13-ąją dega laužai, kol apie juos būriuojasi lietuviai...

Eičiau! Visi eitų!

Irena: Šiuo metu nemažai aistrų kelia atminimo ženklai. Valstybinėje televizijoje pastaraisiais metais itin populiariu Sausio 13-ąją paminėti įsisėgus neužmirštuolė kaip atminimo ženklą. Tačiau nemažai yra manančiųjų, kad tai neaiškios kilmės bei prasmės ženklas, ji niekada nebuvo įprasminta kaip Lietuvos laisvės kovų simbolis, kad pagrindinis Lietuvos laisvės simbolis buvo ir yra Trispalvė. Ką Tu manai šiuo klausimu?

Birutė: Man pagrindinis Lietuvos laisvės simbolis yra Trispalvė. Manau, kad jos ir pakanka.

Kazys: Neužmirštuolė – sutartinis ženklas dėl pavadinimo. Girdisi, kad ji nebūdinga lietuvių tradicijai. Galbūt. Juk 1991-aisiais niekas apie tai negalvojo. Ir neužmirštuolės nežydėjo. Buvo žiema. Degė laužai. Sausio 13-oji – laužai ir LIE-TU-VA.

Praėjus 31-eriams metams Sausio 13-osios prasmę kiekvienas įsisauginė savaip. Mes, tuometiniai Vilniaus studentai, sausio įvykius saugome savo širdyse ir atmintyje kaip pačią svarbiausią patirtį, kaip patį brangiausią atsiminimą, kuris leido suvokti laisvės ir Tėvynės vertę. Ačiū Dievui, kad kaip tik mums nelemta buvo sumokėti pačios didžiausios kainos, tačiau jaučiame pareigą liudyti apie tuos įvykius jaunesnėms kartoms ir saugoti ant Tėvynės aukuro savo gyvybę paaukojusią žmonių atsiminimą.

Laimingi laiko neskaičiuoja

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Apie laiką galima kalbėti abstrakčiai, apsiribojant vien laikrodžio funkcijos suvokimu. Tikslinės rodyklės parodys praėinančias sekundes, minutes ir valandas. Šviesą keičianti tamsa signalizuoja paros laiką. Tai būtų paprasčiausias pirmąsio žmogaus laiko suvokimas, apimantis dienos ir nakties metą. Visgi evoliucijai pasidavęs žmogus žengė kelis žingsnius pirmyn ir laiką ėmė laikyti kur kas platesne gamtos duotybe. Tad galbūt pirma galvoje užsisukusi mintis, kad laikas, tai tik tikėjimas, pastato mus ant labai plono ledo paviršiaus. Po

juo aidinti gėlmė yra kur kas platesnė ir nepasiekiamą.

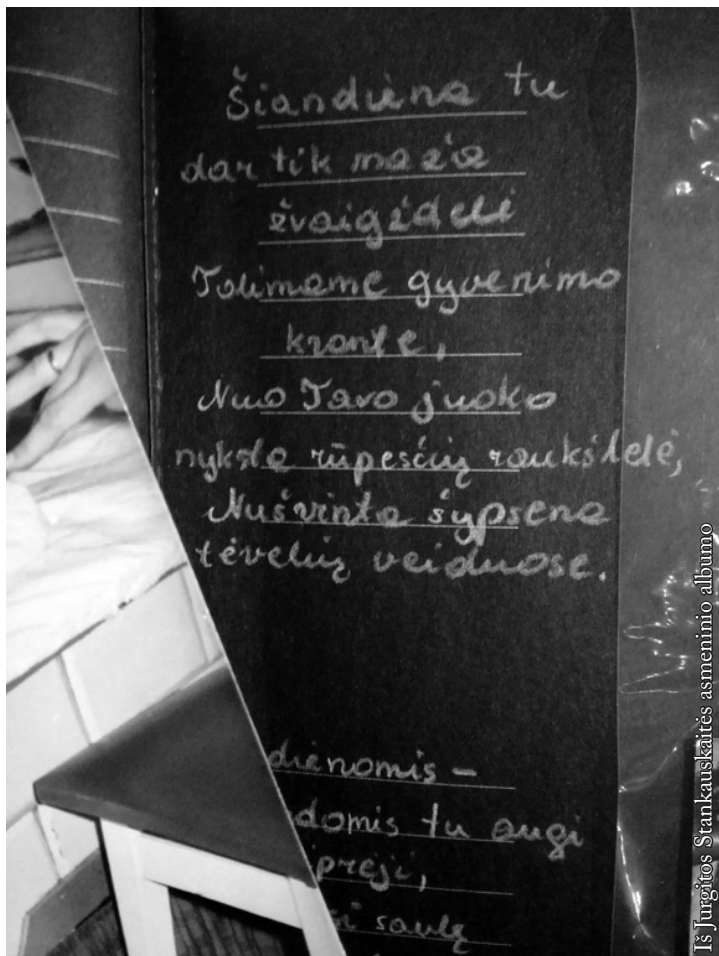
Naujųjų metų išvakarėse socialiniai tinklai sprogte sprogo ne nuo fejerverkų, bet mūsų nuotraukų su viena kita siunčiama žinute. Kartais buvo galima iš pačios nuotraukos turinio suvokti, kas ja norima pasakyti, tačiau tokių – vienetai. Mat XXI a. technologijų pasiekiamumas daugumą iš mūsų išmokė kurti ne kokybę, o kiekybę. Nuotraukos padeda sugauti laiko momentą, kurio prasmę uždaro pats nuotraukos autorius, ir ji iš esmės suprantama tik jam pačiam.

Nieko keista, kad laukdami naujų metų prisimename praėinančiųjų įvykius. Kalendoriuje pasikeitęs skaičius skatina paskaičiuoti pastarųjų, o kartais ir visų nugyventų metų laiką. Atbunda prisiminimai, sutikti ar supantys žmonės ir sąžinė. Ar už praėinančius metus dėkodami socialinių tinklų pažįstamiems, draugams arba giminėms pašąmoningai siekiame sutvarkyti savo sąžinės reikalus? Galbūt toks pasirinkimas užglaišto kažkada nepasakytus *aciū* arba *atsimenu?* Ar metų pabaiga skatina pasisemti gerumo ir nupiešti šypseną?

Ar savo asmenuke nekaltai nepasakome, kad visgi *ir aš čia esu?* Ar surinktų ženkliukų *patinka* skaičius nepakelia mūsų savivertės? Nagi, ar tai nepaglosto mūsų savijautos?

Likus keliolikai valandų iki vidurnakčio tarp asmeninių nuotraukų įsimaišė prieš bent dešimtmetį buvę populiarūs koliažai. Kažkada juos tekdavo kurtis patiems, pradedant reikiamos programėlės parsisiuntimu, baigiant kelių valandų darbo rezultatu. Dabar jie gali būti automatiškai kuriami. Pastebėta, kad gana dažnai jais dalijasi paaugliai. Tai savotiškas ne jų valia išrinktų paskutinių metų nuotraukų albumas, sugautas kelias sekundes truncančiame pristatyme. Neįtikėtina, kaip šiuolaikinis jaunimas sugeba suspausti 365 dienas, lyg metams apibendrinti pakaktų penkiolikos sekundžių vaizdų lipinio. Be abėjonės, didesnė jų dalis yra taip pakoreguota, jog žiūrint į vaizdus imama abejoti jų tikrumu. Rodos, visas laikas susilieja, sunkoka atskirti, kur fikcija, o kur realybė. Sukurto pasaulio laikas yra spalvingesnis, įdomesnis, deja, keliantis pavydą, o su juo ir neapykantą. Žinote, nieks nepasakė, kad skaitmeninis gyvenimas yra gražus, pilnas nuotykių. Mes patys savo pikselių Babelyje įsikiliname, imdami tikėti ir matyti tai, ko nėra, gyventi laiku, kurio nėra (?). *Laimingi* laiko neskaičiuoja.

Laikas duotas gyventi čia ir dabar, nelaukiant rytojaus, kuris niekada nebus toks pats. Kiekviena diena tyliai tiksi, suteikdama galimybę kurti atsiminimus, kaupti patirtį, neleisti uždulkėti asmeniniam kuparui. Ką į jį įsidėsime, tą turėsime, mėgausimės laiku. Laiką kuria įvykiai. Pagal

Iš Jurgitos Stankauskaitės asmeninio albumo

juos apsiskaičiuojame kiekvienus metus. Įvykiai geriausiai fiksuojami popierinių nuotraukų pavidalu. Banalus dalykas? Šiais laikais retas turi popierinių nuotraukų albumus. Vartant senus šeimos albumus atverčiama begalė gyvenimo periodų, kuriuos lydi įvairiausios emocijos, netikėtai sugrįžę prisiminimai, prie jų prisilieję pašaliniai įvykiai, žmonės, vietos. Jeigu šalia atsiranda ranka parašyti aprašymai, su nuotrauka susijęs pasakojimas, mintis ar net mįslė, tuomet prisiminimuose atkurama visa grandinė sekančių gyvenimo momentų, lipdančių laiko prasmę. Kalendoriuje pasikeitęs skaičius nieko nereiškia. Laiką skaičiuoja mūsų prisiminimai, o šie geriausiai padeda suvokti nueitą kelią. Kas iš to, kad telefono arba kompiuterio atmintis sprogs nuo skaitmeninių nuotraukų. Tai tik daugybė greitu būdu sustabdytų sekundės dalių. Laikas, skirtas išspausdinti, suklijuoti ir aprašyti, įgauna savotiškų rėmų, be kurių joks gražiausias pasaulio paveikslas neturėtų užbaigimo – atiduotos pagarbos prasmingai praleistam laikui. Šiandien nesame linkę kurti nuotraukų albumų, kas vainikuoja sugautas laiko akimirkas. Vartydami nuotraukų albumus prišaukiame emocijas, kurios laikui bėgant visada šiek tiek pasikeičia. Vaikystės smėlio žaislai pasidaro žymiai vertingesni ir apšiupėjusios senos sūpynės atrodo gražesnės. Tas nuotraukoje išsišiepęs vaikas tikrai yra laimingas ir jis laiko neskaičiuoja. Tik senas albumas primena, kad nu gyvenome laiką, kada viskas aplink buvo tikra: jausmai, emocijos, nuotykiškai, patirtis, šypsena, namai.

Kaip Tu, gyvenantis virtualiame gyvenime, prisiminsi patirtą laiką? Ar pavyks Tau susigaudyti, kas buvo tikra, o kas išgalvota dėl pagerinto savo paties įvaizdžio? Ar esi tikras, kad jis bus geresnis? Laikas tai negailingas sietas, pro kurio langelius išbyra dalykai, neverti vietos gyvenimo kupare.

Legendinė lietuvių poetė R. Skučaitė išleido knygą „Buvau atėjus“: eiti savo keliu, savo šliūžele

Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatė, rašytoja Ramutė Skučaitė savo 90-metį pasitiko su nauja poezijos knyga „Buvau atėjus“. „Tai nėra ankstesnės kūrybos nuoliekos, nėra nuovargio posmai, nudažyti saulėlydžio spalvomis, o naujų eilėraščių rinkinys. Melodijos tebeskamba, plunksna laki, meistriškumas neabejotinas, gyvenimo atšvaitai kupini jausmo ir išminties. R. Skučaitės kūryba skleidžia gėrį, grožį, harmonizuoja gyvenimo tekamumą“, – knygos pristatymo vakarą pradėjo literatūros kritikas Valentinas Sventickas. Jis prisiminė renginio išvakarėse telefonu kalbėjęs su R. Skučaite, kuri pasakiusi, kad V. Sventickas yra redagavęs aštuonias jos knygas. „Susitarėme, kad dešimtąją irgi aš redaguosiu, – juokavo literatūros kritikas. – Kai ji pasakė tuos žodžius, prisiminiau savo karinę specialybę – ypatingos svarbos objektų apsauga. Taip ir atrodo R. Skučaitės tekstų redagavimas – kaip saugojimas.“

Literatūrologė prof. Viktorija Daujotytė, kalbėdama apie knygą „Buvau atėjus“, teigė: „Mes susitinkame su ypatingu žmogumi, kurio gyvenimas yra dvipolis – aukštai, ten, kur gali būti tik muzika, ir žemai, kur akys palinksta prie balto popieriaus lapo. Ir taip diena dienon. Iš kiekvieno skausmo išėiti pasirėmus į eilėraščių, kiekvieną džiaugsmo akimirką atiduoti eilėraščiui.“

Kalbėsiu apie knygą, kurią su didele meile, džiaugsmu skaičiau, žiūrėjau

į ją. Negreitai suradau taką, kuri galėčiau sutelkti, kalbėti. Ir galiausiai jis pasirodė. Tokia frazė su intonaciniu lankstu: „Būti eilėrašciais, išbūti“. Pagalvojau – galbūt – tą „galbūt“ Ramutė ne kartą pakartoja – galbūt aš esu pakeliui į šituos eilėraščius ir į šitą gyvenimą.“

Anot literatūrologės, knygą lydi moralinė nuostata, kuri veikia ir kaip poetinė: jei moralinėje nuostatoje nepulsoja poetinis jausmas, moralinė nuostata išsenka ir nepakyla, kur ji turėtų pakilti. V. Daujotytei atrodo, kad geriausiuose šito rinkinio eilėraščiuose moralinė nuostata sulipdyta su poetine galia, veikiančia, kas itin būdinga R. Skučaitei, kaip eiliavimo ritmikos energija.

„Nežinau, apie kurį poetą šiandien galėtume pasakyti, kad jis turi tokį didžiulį techninį eiliavimo įdirbį. <...> „Buvau atėjus“ poetės techniškas lydos, pereina į poetinį meistriškumą. Savitai pamąstoma apie eilėraščio genezę, gimimą, kaip jis atsiskiria nuo rašančiojo arba kaip negimsta, lieka už ribos. R. Skučaitė tikrai gerai jaučia knygos struktūrą, tiksliai žymi akcentus – ypač pradžias ir pabaigas“, – kalbėjo V. Daujotytė.

Ji ragino atkreipti dėmesį į knygos paastraštę. Tai „eilėrašciai išsipildę ir ne“. Galima klausti savęs ir nelengva bus atsakyti, kas yra išsipildęs eilėraštis? Išsipildymas pirmiausia, žinoma, apie likimą. Tas pats būtų – išsipildęs žmogaus likimas, išsipildęs eilėraštis. Tekstas, kuris įgyja buvimo

galimybę ir gali būti. Pajunta, kad jis gali būti, jis pasisako ir pasako, ir gali būti užrašytas.

„Sutiksiu, kad tikrai šia prasme išsipildžiusių eilėraščių knygoje yra dauguma. Ir kaip tik tuose eilėraščiuose jaučiama muzikinė melodija, lyg pildytusi, vyktų ir neįvyktų. Tas eilėraščio išsipildymas lieka ant ribos. Išsipildęs, bet nežinia.

Neišsipildę eilėraščiai – kurie suklupto ties pirma ar tolesne eilute, suklupto ir sustojo, neprasitęsė, negimė, jų neperėmė laikas. Neatėjo į pagalbą, nepakėlė jų. Neišsipildžiusiems rasta vieta knygos struktūroje kaip galimybė suskambėti jeigu tik ir viena styga. Kai kurie iš tų neišsipildžiusių gali įsitvirtinti. Jie patogūs cituoti ir galbūt bus cituojami. Kad ir šitos dvi eilutės: „Mano vardas ne šventas ir gyvenimas pilkas“, – apie knygą kalbėjo profesorė.

Anot jos, gražūs vėlyvieji R. Skučaitės eilėraščiai. V. Daujotytė prisipažino – prieš 10 metų jai atrodė, kad kalba apie vėlyvuosius R. Skučaitės eilėraščius: „Kokia buvau neįžvalgi, kaip nepakankamai mačiau šitų eilėraščių energijos, jų krypties kaip upės tekėjimo. Pagalvojau, kad ne vienu atveju beveik galvočiau, kad šitie eilėraščiai, kai kurie, patys gražieji, net ir neišsipildžiusios eilutės, galbūt yra jaunesni už tuos, apie kuriuos mes kalbėjome prieš gerą dešimtmetį. Ir čia priėjau man pačiai svarbios minties, kurios iki šiol nebuvo pajutusi: eilėraščio laikas, jei jis jau pradeda tekėti ir valdyti eilėraščius, yra vienas ir tas pats.“

Ji tęsė, kad būti eilėrašciais įmanoma, kai kūrėjas patikimai jaučia savo kelią, kai jam užtenka juo kantriai eiti nesiekiant nei didesnių pasikeitimų, nei sąmoningai laukiamų, prognozuojamų naujovių – tik eiti savo keliu, savo šliužele. Yra toks kūrybos kelias – nei rizikingoje gilumoje, nei visai saugiame paviršiuje. Kelias, kuris atpažįstamas R. Skučaitės knygoje „Buvau atėjus“.

Daug prasmių V. Daujotytė įžvelgė rinkinio „Buvau atėjus“ subtiliame dizaine, kurį sukūrė dailininkė Jūratė Račinskaitė. Jis pilkšvų, juosvų, žalsvų tonų, žemės, jos grunto, akmenų, medžių žievės, vandenų, debesų atšvaitų. „Žiūrėdama į knygos pavidalą galvoju, kad čia visai arti budėta žemės meno, gamtos saugos idėjų. Naujoji R. Skučaitės knyga iš karto vizualiai turi gaivaus gyvybiško žalumo. Žemės laiptų simbolikos, bet labai santūrios – kilimo kontūras, banguojanti žolės stichija su paukščio plunksna, su nulenktu žiedu, su šliužės užuomina. Knygą pirmiausia imame į rankas, lytime žvilgsniu – labai svarbu, kaip ji atrodo, bet dar svarbiau, kaip ji priglunda prie rankų, akių, kaip knyga ir jos tekstas patiria tarpusavio sąskambius“, – mintimis dalijosi V. Daujotytė.

Poetas Rimvydas Stankevičius vakare kalbėjo kaip R. Skučaitės bičiulis – jų bičiulystė trunka panašiai 25 metus. „Aš buvau studentas magistrantas, ką tik buvome pabaigę doc. Kęstučio Urbos dėstomą vaikų literatūros kursą, buvau prisiskaitęs Ramutės poezijos. Ji man kėlė viltį. Tai buvo kokie 1997 m. Jau buvo perleistas vaikų auklėjimas televizoriui. Vertybių, meistrystės niviavimas. Ir kaip tik dėl to Ramutės skaidri, morali poezija, visas vertybes sudėliojanti ant lentynėlių, kad ir kvailam būtų aišku: tiek dėmesio vaikui, vaikystei, skaisčiam, bet tarpam vaikiškam pasauliui, ugdybai, aukščiausioms vertybėms – visiems tiems dalykams, kurie privalomi lydint vaiką į gyvenimą, kad jis užaugtų visaverte asmenybe, turinčia savo svajų pasaulį, savo kūrybiškumą.

Kaip tik einu su tom mintim. Buvusi Gedimino stotelė. Žiūriu, eina R. Skučaitė. Sustojo prie kioskelio, nusipirko „Metus“, eina tokia visa šviesi, graži. Priėjau prie jos ir sakau: „Poete, galima jus pabučiuoti?“ O ji nei žino, kas aš toks – sako: „O už

ką?“ Sakau: „Už viską.“ Ji: „Jei už viską, tai prašom.“

Pakštelėjau jai į žandą, tą kartą ją tiesiog prajuokinau, kitą kartą mes susitikome „Poezijos pavasary“. Tada išsišnekėjome, Ramutė suprato, kas tas bučiuoklis“, – šiltai prisiminė R. Stankevičius.

Kuo toliau, tuo vis dažniau jis užsukdavo pas poetę į svečius. Išsirutuliojo tradicija, kuri gyvuoja iki šiol – telefonu vienas kitam skaityti naujausius savo eilėraščius.

R. Stankevičius sako daug ko iš R. Skučaitės pasimokęs. Ką jau kalbėti, kai rašęs eiliuotą pasaką – tuo metu Ramutė buvo jo kuratorė: „Jai skaitydavau rašomos knygos gabaliukus, o ji juos koreguodavo ne tik technine prasme, bet ir moraline: „Šito žodžio geriau nevartok, nes ir vaikai skaitys“. Vat kas yra svarbu – vaikai skaitys, Ramutei tai yra aukščiausia atsakomybė.“ Jau nemindamas poetės talento, R. Stankevičius išskyrė jos technikos meistrystę. „Kaip gera bičiuliautis su žmogumi, kuri yra meistras iš didžiosios raidės. Ramutė – gyvas pavyzdys to meistro, koks turėtų būti poetas. Kaip ji rimuoja! Juk išėjo ne tik ši, bet ir jos Nabokovo vertimų knyga. Paskaitykite – ji išvertusi nemažai rusų poetų į lietuvių kalbą. Ten, kur poezija virtusi dainomis, pasiimk Ramutės vertimą ir dainuok lietuviškai – liežuvis neužklius, viskas sklandu, – dalijosi poetas. – Toks vertimo lygis nyksta, deja, ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje. Aš pats stengiuosi vertimams duoti savo nerimuotus eilėraščius, nes niekas nescackina – išverčia prasmę ir tuo pasitenkina. Ramutė gi išverčia prasmę, išverčia visą metrą, eilutės melodiją, visi rimai savo vietose. Kadangi rimavimo tradicijos skirtingos, kai Ramutė išverčia kitą sykį su lietuvių tradicija iš rusų kalbos – juokinga pasakyti, bet geriau nei originalas.“

Kodėl jaudina mano bendraamžius Vytauto Mačernio kūryba?

Rašinys, laimėjęs I vietą Lenkijos lietuvių draugijos 2021 m. suorganizuotame lietuvių kalbos ir literatūros konkurse licėjaus moksleiviams

RONALDAS JANKAUSKAS

Vytautas Mačernis – nepaprasto talento poetas, kuriam, deja, nebuvo lemtas ilgas ir ramus gyvenimas. Dėl savo ankstyvos mirties jis nespėjo išleisti jokių eilėraščių rinkinių, bet jo kūryba vis tiek įstrigo lietuvių tautos mintyse. Mačernio kūrinių būdingi bruožai: egzistencialistinė pasaulėjauta, melancholiškos mintys, gimtosios žemės išaukštinimas ir kt.

Mačernis gimė ir augo Žemaitijos krašte kartu su broliais ir seserimis. Jis labiausiai prisirišo prie numylėtos senolės, kurią vėliau dažnai minėjo savo kūrinuose. „Vizijoje“ rašė: *„Tiktai staiga į mano langą krito paukščio išskęstų sparnų šešėlis, / Pridengdamas man šviesų džiaugsmą ir svajas (...) / Patyrus mano nuotykių, senolė prašė nebeverkt, / Nušluostė ašaras ir pažadėjo gint mane (...) / Ji sakė man, kad galime svajot, tikėt ir džiaugtis: / Yra pasaulį jaunystė, saulė ir namai (...)“*

Poetas anksti pradėjo domėtis knygomis, filosofija ir literatūra. Mokėjo net septynias kalbas. Studijavo Vytauto Didžiojo universitete, vėliau Vilniaus universitete – čia praejo jo kūrybingiausi metai. Kai dėl karo buvo uždaryti švietimo centrai, Mačernis sugrįžo į gimtąjį Šarnelės kaimą. 1944 m. poetas netikėtai žuvo nuo atsitiktinės artilerijos sviedinio skeveldros. Mačernio kūryba pirmą kartą išspausdinta JAV lietuviškos poezijos rinkinyje „Žemė“ 1951 m.

Vadinamieji žemininkai ieškojo gyvenimo prasmės žemėje.

Poetas gyveno ir kūrė sunkiu Lietuvai laiku: sovietinė okupacija, karas, tremtys į Sibirą... Netrukus prasidėjo inteligentijos egzodus į Vakarus. Trauktis į laisvą pasaulį ketino ir Mačernis. Deja, poetui į galvą pataikė atsitiktinė sviedinio skeveldra... Mano manymu, būtent Mačernio likimo tragizmas, supintas su jo kūrinių nepakartojama melancholiška nuotaika ir lyriniu pasakojimu apie jauno žmogaus išgyvenimus, sujaukina mano bendraamžius, kurie išdrįsta nusileisti į autoriaus minčių gelmes.

Visai neseniai man teko susipažinti su Vytauto Mačernio asmenybe, eilėraščių ciklu „Vizijos“ ir sonetais. Pradžioje mane sudomino itin originali poeto biografija, o tik vėliau kaip į bedugnę jūrą panirau į jo kūrybą. Manau, kad ne vieną jauną žmogų įtrauktų Mačernio pamąstymai apie gyvenimo prasmę, jeigu tiek pat laiko jis skirtų poezijai, kiek jo praleidžia prie kompiuterio ekrano. Labai daug rašytojo išsakytų minčių ir šiandien aktualios.

Mačernis sugebėjo aprašyti ir poetizuoti savo išgyvenimus bei jausmus taip, kad galime pajauti jo eilių lyrinio subjekto mintis. Cikle „Metų sonetai“, kuris yra lyg „Vizijų“ subrendęs pratęsimas, jis daug rašė apie liūdesį ir nuobodumą, apie būtinumą ieškoti prasmės bei stengtis išlikti net „dūžtančiose formose“. Skaitydami tuos kūrinius jaučiame, ką mums

kalba Mačernis, suvokiame, koks jis dabar mums aktualus. Man atrodo, kad šio poeto kūryba, originalus jo stilius bei savitas požiūris į gyvenimą ir pasaulį sužavi mano bendraamžius labiau negu kiti kultūros tekstai.

Šiomet minint 100-ąsias Vytauto Mačernio gimimo metines, noriu pabrėžti, jog šis poetas toliau jaudina XXI amžiaus žmones, nes jo kūryba kupina tiesos apie gyvenimą ir laimės ieškojimo motyvų. Jo eilėraščiuose užfiksuotos universalios vertybės – šeima, žemė, tauta, jos istorija. Jos ir toliau yra ir turėtų būti puoselėjamos. Jos niekada negali pražūti. Tuomet nepražus ir pats Mačernis. Kaip antikos filosofas Horacijus, taip ir Vytautas pasistatė sau nenugriaunamą paminklą – tai yra jo kūryba. Mačernio poezija mus jaudina, ji reikalinga, kai yra sunku, kai dažnai negalime kontroliuoti savo emocijų, kai reikia rasti šaltinį, kuris padėtų suprasti jausmus, išsiaiškinti gyvenimo prasmę.

Kiek turtų atiduočiau, norėdamas parašyti laišką į aukštumas ir paklausti Vytautą Mačernį apie jo neuzbaigtus darbus? Daug atiduočiau, norėdamas sužinoti apie jo ateities planus, kurių nespėjo įgyvendinti. Kiek visko atiduotų visi mano bendraamžiai, norėdami pamatyti mūsų pasaulį taip, kaip jį matė amžinai jaunas poetas? Jeigu tik galėčiau Mačernį užkalbinti, tai paklausčiau: Mielas Vytautei, kokia yra žmogaus gyvenimo prasmė?..

Lietuvybės atgijimas Užnemunėje XIX–XX a. sandūroje

GINTARAS LUČINSKAS

Pradėjęs „Aušrai“ ir prasi-dėjęs tautiniam atbudimui, bažnyčiose, kur lenkinimas giliausiai buvo įleidęs savo šaknis, pradėtos giedoti lietuviškos giesmės. Anksčiau buvo manoma: kas kata-likiška, tai ir lenkiška. Lietuvybės gimimą lenkai laikė rusofilškumu, vadino litvomanija, šventųjų unijos (1569 m.) pažadų išdavyste. Nuo žinučių, kaip lenkai ir sulenkėję fa-natikai tautiečiai trukdė lietuviškai giedoti, o paskui ir melstis, marguoja to meto laikraščiai.

1896 metais Simno bažnyčiose pradėjęs giedoti lietuviškai, sulenkė-ję miestelėnai kreipėsi net į gubernatorių, bet pastarasis palaikė lietuvius. Tada lenkai ėmė skųsti, kad Simno klebonijoje platinamos lietuviškos knygos.

1897 m. laikraščio „Ūkininkas“ 2 nr. rašoma: „*Simnas (Suvalkų gu-bern.). Nors mažo esmi mokslo, vienok ketinu aprašyti tą linksną žinią, kuri dabar da naujai atsitiko Simne. Prieš 1891 m. kada kunigėliai kamendo-riai buvo prisigėrę lenkiškos dvasios, tai visa parapija, gali sakyti, buvo kaip ir nugrimzdusi lenkystėje. Tada kiekvienas lenkiškus poterių kalbėjo, nors jų nesuprato, suėjęs su žmogum arba į kaimą nuėjęs, visada pagarbi-nimą Dievo tardavo lenkišką, o visi juk kalbėdavo tik tai lietuviškai, nes kitokio liežuvio nemokėjo. Kaip tik tai atėjo garbingas kunigėlis Strimavy-čius, tuo viskas pasimainė kitaip. Nuo to laiko kaip tas grūdelis garstyčių, minėtas evangelijoje, užaugo į didelį medį, taip ir lietuviystė mūsų parapi-joje pasėta tik mažu grūdeliu, dabar*

Metai IV. Lapkritys 1893 m. Num. 11.

UKININKAS

laikraštis, paskirtas ukininkų reikalams

išseina syki ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje, su prisiu-timu uždengtose gramatose, 5 rubl., su pristatymu per perkupezius — 2 rubl.; Prusose, su prisiu-timu, — 8 mark.; Amerikoje ir kitur — 4 mark. Perkant Ūkininką numeriais paskyriam, viens numeris kasuoja 20 fenigų.

Prie kiekvieno numerio laikraščio pridėdame „Priedą“, knygutę su naudingais skaitymais.

Red. Vinc. Gauraitis

Laikas mums pasirupinti.

Jeigu kokioj szalyje atsiranda pavojinga liga, tai kiekvienas žmogus bijo užsikrėsti; bijo, kad neužsikrėstų jo šeimyna, vaikai ar giminės; bėga nuo tų namų, iš kur išėjo liga ir ko tik nedaro, kad tik neapsirgtų! Bet yra viena liga, kuri gan-byja beveik visą pasaulę ir nieks jos ne-bijo. Tai liga tai girtuoklystė, viena didžiausių nedorybių szio svieto. Sakau, didžiausių, nes ji ardo laimę šeimos ir draugijos, griauja sveikatą kiekvieno žmogaus, už-musza mūsų dvasią ir protą. Ji su neis-pasakyta spēka platinasi po visus luoms draugijos, nežiurint nė ant valdžių (!) įstaty-mų, nė ant draugijos nutarimų, nė ant keik-smų kunigų.

Sziandien geria tėvai ir motinos, geria mergaitės ir vaikai, seni ir maži, varguo-liai ir didžturočiai. Girtuoklystė teip ap-rėpė mūsų protą, kad pasiliksiminimą ir pasigėrimą mes pervien laikome: ant vesel-lijų, krikštytųjų ar szermenų turi butinai buti ar degtinė, ar alus, ar vynas, ar vis-kas sykiu. Norėdami iszreikszi džiaugsmą ant susirinkimų, turime pasigerti. Tokia jau gadyne! . . .

Izties, jeigu atsivertų grabai ir pra-kalbėtų mūsų proseniai, jie pasakytų, kad didesnė pusė mūsų nelaimių ir vargų pa-reina isz girtuoklystės. Todėl, broliai, žvilgterkim, kokią įtekmę daro spiritiniai gėralai ant žmogaus kuno, dvasios ir doros. Gal kam szitas, pažvelgimas atvers akis ir parodys pavojų, kuris laukia mūsų, iszro-dys reikalingumą kovoti prieszais girtuo-klystė . . .

Ar kenkia mums degtinė, alus ir to-lygus gėralai, ar rasi esti naudingi? Sztai klausymas, ant kurio mes turime sau atsakyti pirm visko. Kasdieninio gyvenimo patyrimas mums sako, kad visi szitie gė-ralai esti nuodais mūsų kunui; bet kodel daktarai liepia gerti juos apsirus žmogui? Atsakymas trumpas: daktarai nuo senovės vartoja visokius nuodus ant naudos žmo-gui, jie žino, kokiam atsitikime ir kiek reikia duoti. Tas pats vaistas gali iszgy-dyti ir gali užmuszti mūsų kuną. Ta pat galime pasakyti ir apie alų, degtinę ir t. t. Viens, kits stiklelis vyno sudrutina apa-pusį ligonį, szirdis pradeda labiau taksenti ir per tai pas jį atsiranda daugiau gyva-sties. Bet tankus ir gerokas užsitraukimas degtine ar alumi jau esti žingsnis prie ne-sveikatės. Kad aiszkiau suprustumem szitą dalyką, pasižiūrėkime, kas darosi su žmo-gum, kuris nuoseniai paskendo girtuo-klystėje.

Toks žmogus paliauja valgęs, jis daugiau geria, kaip valgo, teip kad pietus jam buna tik užkandžiu prie gėralo. Mokyti vyrai jau seniai parodė, kad žmoguje kiekvienoj valandoj nusiduoda suirimas arba smertis sudėtinių dalių jo kuno; teipos-gi jie pa-rodė, kad sykiu eina ir užgimimas szviežių dalių vieton mirusiųjų. Isz to matome, kad didelė blėdį daro girtuoklystė, grasin-dama žmogų nuo valgio, nes isz valgio syvų kunas tveria savo dalis, o pati deg-tinė iszsisunkus isz pilvo į gyslas teka su krauju ir visas kuno dalis, iki per skurą ir plauciusz neiszgaruoja ar su myžalais neiszeina isz kuno.

„Ūkininkas“. 1893 m. lapkričio mėn. Nr. 11 (viršelis)

išaugo teip į didelį medį, kad jau nė su kirviais jo neiškirstum. Nors kunigėlis Strimavyčius pasiliko ištremtu už tai į Mozūriją, bet jo pasėliai tarpiai auga. Taip 1893 m. pradėjo žmonelės mūsų bažnyčioje pirmaisiai „Aniolas Viešpaties“ giedoti. Nekuriam labai tas patiko, kiti suvis apie tai neatėjo. O mūsų prabašteliui tai buvo žarijos akyse. Sudavė lietuviams iš sakyklos, idant paliautų giedot ir viskas pasibaigia. Paklusnūs lietuviai perstojo giedoje, bet neperstojo grauzti kaip kirminas šaknis to teip stipraus medžio, teip pasenėjusio ir surambėjusio, nes nuo 1893 m. iki 1897 m. siuntė prašymus, siuntė sąrašus parapijonų, kurie nori lietuviškų giesmių ir patys keliavo į Seinus žodžiu pasikalbėti, kaip kas duos rodą, ir visada gavo atsakymus, kad pas kleboną yra visi raštai, jo reikia prašyti, tegul išduoda. O jam užsiminus, tai nė klausyti neklausė. Ką čia dabar daryti? Reik patiems giedoti. Po visų šventų nedėlioje susitarę nekuri jauni vaikinai, bet smarkūs, užsėdo suolus ir pradėjo rožančių giedoti. Neilgai trukus, ateina ir miesčionys. Ogi žiūri vargšai, kad jau jiems nėra čia vietos, tai nuvėjo pas Mergelės Švenčiausios altorių ir jie giedot. Negalima yra aprašyti, koki tenai balsai buvo, greičiau galima buvo prilyginti prie vilkų balso, nei kaip prie žmonių. O mūsų prabaštėlis spaviednyčioje tik mainos: tai baltas, tai raudonas, tai mėlynas. Atgiedoję rožančių, lietuviai nuvėjo pas altorių ir miesčionys teip pat, da jie tikėjosi apveikti. Kaip tik pakrapino, atgiedojo asperges, lietuviai, nelaukdami kada kunigas užgiedos, patys pirma užgiedojo, o potam ir lenkai savu balsu ir eit apie bažnyčią. Bet kurgi juos leis lietuviai! Pasivarė iš sono, uždarė jiems kelią ir turėjo miesčionėliai pasilikti užpakalyje, nors jie buvo net kunigą įsikibę – atlupo ir nuo kunigo. O kad pasidarė riksmas moterų! O mūsų prabaštėlis tai sėda, tai stoji spaviednyčioje, dairydamsis į šalis ir nežinodamas ką veikti. Stabdo tik mosuodamas ranka: stovėkit vaikeliai

Metai VIII. Vasaris m. 1897. Sandoros Knygynas. Num. 2.

Ūkininkas

LIETUVOS UKININKŲ LAIKRAŠTIS.

Prekė laikraščio: Prusose ir Austrija 2½ auks. I Ameriką ir kitas svetimas žemes 4 auks. I Rusiją (kuvertuose) 5 rubl.

Prekė apgarsinimų: Už eilutę smulkaus rašto arba už jos vietą per pusę puslapio 60 feningų.

IŠEINA KAS MĖNESIS VIENĄ KARTĄ.

Antras nepasisekimas pravoslavijos misijonierių.

Perėjasiame „Uk-ko“ numeryje (N 1, 1897 m.) padavėme, kaip pasielgė lietuviai katalikai, mokintiniai Mintaujos gimnazijos, verčiami gimnazijos perdėtinių melstis maskoliškai; padavėme kaip tie tvirti vaikinai, neveizint ant aštriausios prievartos, nepasidavė ir nepildė noro anų pravoslavijos misijonierių. Čion pranešame apie panašų atsitikimą su mokintiniais lietuviams katalikais Liepojaus ir Palangos gimnazijose. Neveizint ant to, juog Mintaujoje nepasisekė, globėjas (popieciitelius) Rygos apygardės p. Lavrovskis, tikėdamas apturėti pagirimą nuo augštesnės valdžios už platinimą pravoslavijos terpu katalikų, paliepė įvesti maskoliškas maldas Liepojaus gimnazijoje ir Palangos progimnazijose.

Inspektorius Palangos progimnazijos, vardan to globėjo paliepiamo, paleisdamas mokintinius ant kalėdų, įsakė juog po kalėdų bus kalbama maskoliška malda ir kad tie, kurie nenori skaityti tos maldos tegul verčiau negrižta į progimnaziją.

Po kalėdų mokintiniai atvažiavo su tėvais ir inspektoriumi pradėjus raginti prie maskoliškų maldų, daugelis padavė prašymus, idant atiduotų jiems popierius, kadangi jie nenorint ilgiaus būti progimnazijoje. Inspektorius išpradžių ėmė kalbinti tėvus, kad palieptų vaikams melstis maskoliškai ir pasilikti progimnazijoje. Kalbėjo jiems, kad jie pasigailotų savo vaikų ir kaštų, kuri jau ant jų padėjo. „Nė vienas, girdi, iš jų taptų gal didžiu, turtingu ponu, o dabar kas iš jų bus, turės eiti arti ir t. t.“ bet tėvai tvirtai savo laikė, atsakė inspektoriumi, juog nepavelys savo vaikams melstis maskoliškai.

Ant rytojaus suviršum šimto mokintinių katalikų atėjo ant maldos tik 5 ir tie visi iš bajorų. Iš neatėjusių daugumas atsiėmė popierius namo išvažiavo, o keliolika pasiliko Palangoje: vieni laukdami tėvų atvažiuojant, kiti dar popierių neatsiėmė, o nekuri norėjo privatiškai

mokintis iki vasarai, nės ir už stalą tėvų jau buvo užmokėta. Ant tų palikusiuų Palangoje atkreipė savo atydą inspektorius su mokintojais. Pasileido bėgioti po kvartieras, baidyti vaikus išvarymu be tiesos pastoti kiton mokslavieten, lupti baltus gužkus nuo drabužių draskyti žvaigždes nuo kepurii, o ant galo matydami, kad tas viskas nieko negelbst užkviete į pagelbą policiją. Poliemeisteris įsakė policijantams, tuojaus išvartyti iš Palangos tuos mokintinius, kurie neina į progimnaziją. Policijantai pasileido po miesteli, užpildami ant kvatierų patylomis per pryšakines ir užpakalines duris, idant mokintiniai negalėtų pasisilepti. Pasiutimas anų daėjo iki to, juog varė iš Palangos ir tuos vaikus, kurie gyveno pas tėvus arba gentis. Vieniems iš mokintinių pasisekė pasisilepti nuo policijantų, o kiti turėjo eikti po 8 ar 9 myles, o kitiems ir po 12 ar 15.

Tas persekiojimas nepasiliko be tulų vaisių; iš suvirzum šimto mokintinių katalikų 27 ir tai vis daugiausiai iš bajorų ėjo mokyklon ir meldėsi maskoliškai. Darė tai daugiausiai pildydami norą savo tėvų bajorų.

Trupučių kitaip atsitiko Liepojaus gimnazijoje. Mat ten direktorium yra vokietyš, žmogus visiškai išmintingas, kuris nenorėjo būti maskolišku misijonierium. Gavęs paliepiamą nuo globėjo apie maskolišką maldą jisai prieš kalėdas apreiskė gimnazijos kapelionui Visbarai ir mokintiniams katalikams, juog po kalėdų bus įvesta maskoliška malda; bet kapelionui ir mokintiniams tvirtai atsisakius, direktorius nesistengė prievarta versti prie tos maldos, tik sušaukęs visus gimnazijos mokintojus padarė rodą ir surašęs nusiuntė prašymą globėjui, kad neverstų mokintinius prie tos maldos, nės iš to vertimo nieko gero neišeis. 20 sausio direktorius gavo telegramą nuo apžvietos ministerio, kad susiturtų su įvedimu naujos maldos. Trupučių veliaus atėjo nutarimas, kad ta malda

„Ūkininkas“. 1897 m. vasario mėn. Nr. 2 (viršelis)

ant vietos. Nors aš tada nebuvo bažnyčioje, nes ėjau apie bažnyčią, bet kiti tvirtina, kad, nors plaukų mažai, tai ir jau stati buvo, mat jis toks bailus. Teip pat ir laike mišių ta pati dėjosi: lietuviai sugiedojo, o lenkai sau teip iki „Aniolas Dievo“ atgiedojo, tai dvejopi balsai buvo. Na tai ta nedėlia ir pasibaigė. Dabar lauksim antros nedėlios.

Rašė ir padavė Pugalvis.“

Apie nesantaiką Lazdijų bažnyčioje rašo E. Mažutis 1893 m. laikraščio „Ūkininkas“ 11 nr. (p. 87, 88): „Iš Lazdijų (Suvalkų gub. Seiny pav.). Lazdijų miestelis guli ant dvidešimto versto į žiemius nuo Seiny. Iš visur apsuptas smilčių kalnais, bet vidury paprastai būna

neišbrendamas purvynas. Mieste visos Lazdijų parapijos gyventojai yra lietuviai–dzūkai. Nors nuo tų laikų vysk. Strašinskio iki šiolai jie buvo varginami su lenkiškais poteriais, lenkiškais pamokslais ir tokiomis jau bažnyčioje giesmėmis, bet lietuvių kalbos ir prisirišimo prie jos mūsų dzūkeliai tik nepametė. Ypatingai jie mėgsta dainuoti, dagi pačio miestelio gyventojai, taip vadinami „šlėktos“, kurie namieje tankiausia vartoja lenkišką kalbą, teips gi mėgsta labai lietuviškas dainas. Grįžimas sulenkėjusių seniaus (dėlei spaudimo dvasiškos valdžios) lietuvių prie lietuviškos kalbos yra matomas. Gana tankiai pasitaiko, kad senieji mėgsta kalbėti lenkiškai, žinoma, moka ir lietuviškai, o jaunieji jau visai lenkiškai nemoka. Lietuviškų knygų tiek maldaknygių, kaip ir svietiškų čia didelė stoka. Bet jeigu kokią sugriebia, tai su noru skaito. Tiek apie pačius Lazdijų parapijos lietuvius! Nuo pradžios lenkiškos užpuolimo da iki šiandien jie neturėjo nė vieno tikro, jų gerovei atsidavusio klebono. Lazdijų užduotis ne tokia, kaip visam krikščioniškam sviete: ji iki šiolai buvo lenkiškos propagandos vieta, kur iš lietuvių bandė padaryti lenkiškus mozūrus. Bet šiandien, aciū tos parapijos vikarijušams (ne klebonui), ir Lazdijų bažnyčios pašaukimas tapo sugrąžintas: pamokslai, maldos, poteriai lietuviškai kalbami, tik (ale čia tai jau aciū klebonui) gieda lenkiškai ir dagi kaip bjauriai! Kun. St., uolus Dievo tarnas, matydamas, kad Lazdijų bažnyčioj lenkiškai gieda ne dėl garbės Dievo ir naudos parapijonų lietuvių, o tik dėl prilankymo lenkiškumo politikos, įsikūnijusios dabartinio klebono kun. Adamavyčiaus žmogystoje, prašė šio paskutinio, idant duotų jam užimti mokinti žmones bažnytinių giesmių. Klebonas velijo, ale nekitaip, kaip tik lenkiškai! Tokiu būdu da ir šiandien klebonas Adamavyčius bažnyčioj lepina savo ausį nepuikiu, ale užtai lenkišku, kelių „dziedų“ giedalu. E. Mažutis.“

Lietuviškas žodis rado vietą ir kaiminėse. „Štai labai iškalbus darodymas, kad lietuviai pradeda keltis iš tautiško miego. 5 dieną lapkričio šių metų Klepočiuose (Merkinės parapija) kunigas šventino pirmutinį paminklą su lietuvišku parašu. Paminklą tą pastatė Miškinis iš sodžiaus Puvočių ant kapo savo mirusios pačios Anės (Šimiliūtės)“, – rašoma „Vienybėje lietuvininkų“ (1894 m. Nr. 50).

Deja, tikinčiųjų muštynės bažnyčiose truks beveik iki Pirmojo pasaulinio karo. Apie tai byloja laikraščių puslapiai: „Lazdijai. 1896. IX. 14 jau antrąsyk Lazdijų bažnyčioje susimušė lietuviai su lenkais. Giedant lietuviškai, lenkai pradėjo trukdyti. Kilo – muštynės bažnyčioje, vėliau tęsėsi jau šventoriuje.“ („Vienybė lietuvininkų“ 1896 m.) „Veisiejai. Veisiejų bažnyčioje tarp lietuvių ir lenkų kilo muštynės dėl giedojimo lietuviškai. Veisiejų miestelyje buvo keli šlėktos. Po vyskupo A. Baranausko apsilankymo giesmės ir pamokslai Veisiejų bažnyčioje būna lietuvių ir lenkų kalbomis. Šlėktos, norėdami iš Veisiejų bažnyčios visai išvyti lietuvių kalbą, bažnyčioje pakėlė muštynes. Dėl muštynių Veisiejų klebonas Skrinskis ir kun. Žvingila iš Veisiejų iškelti. Be to kun. Žvingila nubaustas ir 1 mėn. uždarytas į vienuoliją.“ („Vienybė lietuvininkų“ 1896 m.) „1904 m. įvyko muštynės Berznyko bažnyčioje. Sumišimas pasidarė didelis, ir iš tikrųjų prasidėjo bažnyčioje peštynės, mozūrai sukruvintą lietuvių stūmė ant kunigo ir kraujais aptaškė kamžą, o mozūras rėkė ant šventoriaus: „Muškite kunigą akmenimis!“ Dvasiškos valdžios įsakymu lapkričio 4 d. Berznyko bažnyčia buvo uždaryta. Lietuviškiems kaimams prašant, 1907 m. buvo leista Kuciūnuose statyti bažnyčių ir kurti parapiją...“ („Vienybė lietuvininkų“ 1910 m.)

1910 m. susimušė giedotojai Merkinės bažnyčioje. Susirinkus lietuvių chorui klebonijos name, kur visuomet rinkosi mokytis giedoti, ir pradėjus

giedot apie 8 val. vakaro apstojo lenkai, apsiginklavę geležinėmis lazdomis. Kaip kokie plėšikai įpuolė vidun ir ėmė mušti lietuvius. Bet neįveikė. Lietuviai tuoj išvyjo juos laukan. Tuomet jie pradėjo į namą svaidyti akmenis ir daužyti langus...

Pasaulietinio gyvenimo kultūra skleidėsi Suvalkuose. Čia veikė klasikinė vyrų gimnazija, į kurią įstoti buvo lengviau nei į Marijampolės gimnaziją, kadangi šio vargingo krašto ūkininkai vaikų mokyti neišgalėjo. Po 1863 m. sukilimo šioje gimnazijoje įvestos lietuvių kalbos pamokos, kurias išklause mokiniai, įstoję į Rusijos universitetus, gaudavo valdžios stipendiją. Taip lietuviai buvo lenkiami nuo lenkiškumo prie rusiškumo. Šioje gimnazijoje mokėsi ir būsimieji Dainavos krašto švietėjai: Juozas Radziukynas iš Sutrės kaimo, Juozas Čaplikas iš Samūniškių k., Petras Tumasonis iš Lapšiaus k. ir kt. Ilgainiui švietimo centru tapo Seinai, kuriuose tuo metu jau būta pasauliečių inteligentų. Štai ką rašė Antanas Žukauskas-Vienuoelis apie savo kelionę pas dėdę Antaną Baranauską, Seinų vyskupą: „Aš jau buvau kiek pakąstas Jono Biliūno litvomanijos šalnos, kad išdrįsau Jonavos bufete lietuviškai paprašyti arbatos. Žydė mane sugėdino: „Znacny paniec i gadasz po prostomu“. Kas mane stebino, tai, kad Kaune niekur nesigirdėjo lietuviškai kalbant. [...] Seinuose susipažinau su Kairiūkščiais. Ypač kas mane aukštaitį stebino, tai, kad Seinuose kai kurie rusų valdininkai ir šiaip inteligentai višiai kalbėjo lietuviškai... Tai buvo regis 1899 m.“

1905 m. neramumai stumtelėjo kraštą prie tautinio sąjūdžio. Žmonės buvo pavargę nuo prievartinės caro valdininkų tvarkos ir tautinės priespaudos. 1905 m. vasario–kovo mėn. Suvalkuose pradėjo streikuoti siuvėjai, kailiadirbiai ir kitų įmonių darbininkai. Sąjūdis įgavo politinį atspalvį. Suvalkuose, Seinuose ir Lazdijuose pasirodė revoliucinių atsišaukimų

ir knygelių, kur buvo prašoma, kad caras duotų žodžio, spaudos ir susirinkimų laisvių, įvestų mokyklose lietuvių kalbą – ir kad lietuvių kalba būtų pripažinta valstybine. Reikalauta, kad lietuvių tautos išrinkti atstovai turėtų vietas valstybės administracijoje. Artėjant gegužės 1-ajai, prieš carą demonstravo Suvalkų darbininkai. Jie ėjo gatvėmis nešdami šukius: „Šalin samoderžaviją“. Gegužės 14-ąją sustreikavo Seinų darbininkai, o į Punską atvykę su revolveriais ir kardais vyrai nuginklavo policiją, sudaužė monopolį, sunaikino apygardos teismo dokumentus.

Nors sukilimas daugelyje vietų ir pavirto smurtu, tačiau gražino tautai pasitikėjimą savimi, vertė žmones kažką daryti. Intelligentai sumanė sušaukti visų Lietuvos patriotų susirinkimą, kuris buvo pavadintas Didžiuoju Vilniaus seimu. Daktaras Jonas Basanavičius ir Jonas Kriaučiūnas organizacinio komiteto vardu parašė „Atsišaukimą į lietuvių tautą“. Jame rašoma: „Lietuviai ir lietuvės! Pastarojo laiko atsitikimai visoje Rusijoje, kaip ir tos atmainos, kurios vidurinėje rusų viešpatystės politikoje įvyksta su apgarsinimu Caro manifesto, nuo spalio 17 (30) d., suteikia mums lietuviams, šiek tiek lengvesnes politiško gyvenimo sąlygas, sulygina mus maždaug eilėje kitų kultūriškų tautų, leidžia mums patiems, nors iš dalies, viešai apie savo krašto reikalus rūpintis ir dalyvauti bendruose visos rusų viešpatystės dalykuose.“

Atėjo dabar, kaip matome, laikas, kad po ilgo tylėjimo, galima kiek balsiau prakalbėti: kurie troško savo kraštui geresnės, laimingesnės ateities, už tai vargo, kentėjo, buvo persekiojami...

Dabar pasinaudodami naujai įgytomis laisvėmis, susirinkime krūvon visi, kam rūpi prikėlimas Lietuvos iš miego, iš neturto, iš tamsos, iš pažeminimo.

Šitų priežasčių dėlei Vilniaus lietuvių komitetas, išrinktas sukviesti į Vilnių lietuvius apsvarstyti politiškąjį Lietuvos padėjimą [...] prašo visų

ty tautiečių, kuriems yra svarbūs ir brangūs Lietuvos reikalai, idant jie neatsisakytų Vilniun ant tos dienos atvykti ir patarnauti savo numylėtai tėvynei tokioje svarbioje, tokioje įžymioje valandoje, nuo kurios gali priderėti visa mūsų tautos ateitis.“

1905 m. gruodžio 4–5 dienomis Vilniaus gatvėmis ir pro Aušros Vartus miesto salės link traukė Lietuvos valsčių ir parapijų atstovai. Sulenkėję ir sugudėję miestelėnai, traukydami pečiais, vieni kitų klausinėjo: „Litva povstala?“ Iš Vilniaus Seimas paskelbė pasauliui, kad Lietuva nori būti suvereni valstybė. Išsipildė Seimo nario poeto Ksavero Vanagėlio 1884 m. parašyti žodžiai:

„O, lietuviai, broliai mano, kurie mokslo gavot,
Ir, užmiršę savo šalį, dirbt kitiems pagavot!
Susipraskit, kas mes esam, vienas kitą šaukim,
Nelaimingus savo brolius iš prapulties traukim!“

Didysis Vilniaus seimas pažadino lietuvių tautinį ir politinį susipratimą; buvo iškovota kai kurių teisių ir laisvių. Lietuviai pajuto, kad žmonių valios jėga, kai jie veikia vieningai, yra galingesnė už visą milžinišką Rusijos imperiją. Suvalkų gubernatorius 1905 m. gruodžio 13 d. pranešė Varšuvos generalgubernatoriui Sokolinui: „Visa valdžia, neskaitant esančios apskričių miestuose, yra paralyžuota.“

Literatūra

1. Kašlionis Bronius. Dainava: Seinų kraštas. Vilnius, 2002, p. 172–175.
2. Vilniaus rėdyba. Vienybė lietuvininkų. 1894 m. gruodžio 12 d. Nr. 50, p. 594.
3. Iš Lazdijų. Ukininkas. 1893 m. lapkričio mėn. Nr. 11, p. 87–88.
4. Simnas. Ukininkas. 1897 m. vasario mėn. Nr. 2, p. 27–28.

NEIŠEIK

(Sekant šio pavadinimo daina kun. J. Dabrilo 1940 m. rinkinyje „Vai lėkite, dainos!“)

Neišeik, neišeik iš Tėvynės,
Nepalik artimųjų senų.
Neišbėk – laisvę gal sausy gynęs,
Srūvant kraujui beginklių aukų...

Negi tėvo statytas namelis
Pasidarė staiga nebrangus?
Negi svetimas gundantis kelias
Leis užmiršti tikruosius draugus?

Neišeik, neišeik iš Tėvynės,
Nepaliki derlių obelų.
Be tavęs užaus vėjas rytinis
Už langų, jau turbūt užkalty.

Bus ruduo, lapai kris nušalnoti,
Blės ugnelė jaukiam židiny...
Kas padės šiltą guolį pakloti,
Kai vaikai jo ilgėsis – vieni?

Neišeik, neskubėki, palauki,
Parymoki vakarėį tyloj.
Baltas beržas kuždės palei lauką.
Tavo šaknys tikrai Lietuvoj.

Čia gimtoji kalba, kryžiai, dainos.
Čia duonelė ruginė kvapni.
Čia pabirę ir miestuos, ir kaimuos
Kauburėliai, saviem supilti...

Mokyt. Jeronimas Šalčiūnas

Birutė Paškevičienė – geriausia mama, močiutė, mokytoja

JANINA MACUKONIENĖ

Iškeliavote, Birute, per anksti ir taip netikėtai, kad niekaip negalėsimė susitaikyti su mintimi, jog Jūs jau nėra šioje žemėje.

Artimiausi, brangiausi žmonės visada miršta per anksti, nepaisant to, kiek jiems metų. Birutė Paškevičienė, nors ir kiek negaluojanči, buvo tokia reikalinga dukry ir sūnaus šeimoms, kaip namų židinio saugotoja, kaip guodėja ir patarėja jaunesnei seseriai, broliui, draugėms ir giminaičiams, su kuriais pastaruoju metu daug bendravo telefonu. 75-eri metai, kurių iškeliaudama į amžinybę 2021-ųjų metų spalio 26 d. net nespėjo sulaukti, tai tiek nedaug.

Birutė Talandytė-Paškevičienė gimė 1946 m. lapkričio 23 d. Dusnyčioje kaip vyriausia Vinco ir Anelės (Pinkevičiūtės) Talandžių dukra. Augo su pora metų jaunesne seserimi Onute (dabar Skripkienė) ir jauniausiu broliu Jonu. Gyvenimas pokario kaime nebuvo lengvas. Jau vaikystėje reikėjo daug dirbti. Birutė labai anksti, pavaduodama mamą, išmoko gaminti maistą, mokėjo atlikti kitus ūkio darbus, tačiau labiausiai mėgo mokytis ir mokslas jai sekėsi.

Pagrindinę mokyklą (tais laikais ji buvo septynmetė) Birutė lankė Žagariuose pas Dapkevičius. Nuo Talandžių iki jos buvo keli kilometrai pėstute, bet tais laikais tokį nuotolį įveikti buvę įprasta. Žagarių mokykloje tada dirbęs Juozas Kubilis mokė kaip neprivalomo dalyko ir lietuvių kalbos, nes bemaž visi ją lankantys ir buvo lietuviai. Baigusi pagrindinę Birutė atkakliai siekė tęsti mokslą

Birutė Paškevičienė

Seinų bendrojo lavinimo licėjuje, nors tada jis buvo ne taip lengvai pasiekiamas. Stojant į vidurines mokyklas reikėjo laikyti egzaminus, o kas blogiausia – į Seinus kasdien eiti pėsčiomis per toli (daugiau kaip 11 km), jokie autobusai nevėžinėjo. Licėjus tada jau turėjo savo bendrabutį, taigi ten Birutė ir gyveno. Pasakodavo, kad ten drausmė buvusi kaip kariuomenėje. Nors šeima turėdavo ir materialinių sunkumų, mokslas Birutei tikrai sekėsi. Kaip tik tuo metu ten kaip neprivalomo dalyko vienerius metus buvo mokoma ir lietuvių kalbos.

1965-aisiais įgijusi brandos atestatą Birutė jau kitais metais pradėjo mokytojos darbą Krasnagrūdės pagrindinėje mokykloje. Čia išdirbo vienerius mokslo metus ir 1966-aisiais ištekėjo už gimtojo kaimo vaikiną Tado Zenono Paškevičiaus. Begyvendami vyro namuose 1967 m. jauni tėvai susilaukė dukros Gražinos, o 1970 m.

sūnaus Romo. Auginti vaikus padėjo Birutei netoliese gyvenanti jos motina, nes jauna mokytoja norėjo tęsti savo profesinį darbą. 1968 m. liepos 26 d. baigusi Korespondencinį pedagoginį licėjų Lapuose, tą pačių metų rugsėjį pradėjo darbą Radžiūčių pagrindinėje mokykloje, kuri tada buvusi pas Kliučininkus. Čia dirbo iki mokyklos uždarymo 1974-aisiais, o dar vienus mokslo metus (1974/1975) – Krasnovo pagrindinėje mokykloje. Dirbdama Radžiūčiuose 1969–1971 m. neakivaizdiniu būdu studijavo biologiją ir chemiją Aukštesniojoje mokytojų mokykloje Elke. Galbūt 1974-ųjų vasarą buvo nuvykusi vienam mėnesiui į Vilnių, kur mūsų krašto mokytojams buvo organizuojami lietuvių kalbos tobulinimo kursai. Turėjo progą pažinti Lietuvos sostinę, mūsų tautos meno, kultūros paminklus.

Kadangi iš Dusnyčios į Radžiūčių mokyklą buvo gana toli, Birutė čia dirbdama pasinaudojo teise į mokytoju valstybės apmokamą būstą. Jai buvo nuomojamas kambarys tuose namuose, kur buvusi mokykla. Tais laikais galiojo mokytojų skyrimo principas. Švietimo valdžia nebūtinai stengdavosi skirti mokytoją arčiausiai jo gyvenamosios vietos. Nebuvo patogu gyventi nuomojamame kambaryje, kai vyro darbovietė, žemės ūkis, Dusnyčioje. Jis pas žmoną važiuodavo motociklu, dviračiu, o žiemą, užšalus ežerui, eidavo tiesiog per Galadusį. Vaikai dažniausiai būdavo kartu su mama, o kai ši eidavo į pamokas, juos prižiūrėdavo namų šeimininkė Kliučininkienė, vadinama Vincuviene,

Paškevičių šeima prie naujai pastatyto namo

kurį laiką sesers svainė Aldona, jauna mergina Eliutė Jančiulytė. Kai Gražina kiek paūgėjo, mama nusivedavo ją ir į pamokas. Birutė mokėjo su visais gražiai sugyventi, o mažoje mokykloje visi jausdavosi lyg šeimoje. Jos pirmais darbo Krasnagrūdės mokykloje metais besimokęs Algis Macukonis prisimena, kad su mokytoja Birute Talandyte visiems buvo jauku, gera ir drąsiau, nes tai buvęs savas žmogus, ypatingai mokantis draugiškai bendrauti su mokiniais.

1974 m. Paškevičiai persikėlė gyventi į Radžiūčius, nusipirkę čia paliktą panašaus dydžio kaip Durnyčioje ūkį. Jų buvusią sodybą ir didžiąją žemės dalį pirkto tada valstybė (čia įkurtas valstybinis žemės ūkis – ZGR), o labiau nutolusius plotelius Paškevičiai pardavė netoli gyvenantiems individualiems ūkininkams. Įsikūrus naujoje vietoje buvo daug darbo, o Birutė, tik čia pasijutus tikra šeiminkė, norėjo kuo geriausiai viską sutvarkyti. Ir jai sekėsi. Tačiau kad įgyvendintų visus savo planus, turėjo palikti pedagogės darbą. Juolab kad dirbant Krasnave reikėdavo įveikti gana didelį nuotolį,

dažniausiai dviračiu ar pėsčiomis. Paškevičiai statėsi naujus ūkinius pastatus, o kai 1984 m. kilo gaisras, reikėjo statyti ir naują trobą. Kaip tik tais metais gimė ir jauniausia dukra Onutė. Su kūdikiu reikėjo glaustis ūkiniuose pastatuose, o žiemai šeimai pavyko jau įsikraustyti į naujos trobos rūšį. Gerai, kad vyras Tadas

išmanė statybos darbus ir daug jų įveikė savomis rankomis, bet Birutė rūpinosi visais kitais ūkio ir statybos reikalais, dirbo laukuose, prižiūrėjo gyvulius, šeiminkavo. Labai stengėsi, kad laiku ir tinkamai būtų atlikti visi ūkio darbai. Mėgo gėles ir rūpestingai jas prižiūrėjo, gražiai tvarkė aplinką. Visada pasižymėjo darbštumu ir sumanumu.

Savo sugebėjimus Birutė Paškevičienė panaudojo ne tik šeimos, bet ir platesnės bendruomenės reikalams. Kai vyras buvo išrinktas kaimo seniūnu, ištusus 16 metų ji tvarkė visą administraciją, rinko mokesčius, o paprašyta ne vienam savo kaimo gyventojui rašydavo įvairius prašymus ar kitus raštus. Būdama puiki šeiminkė, dažnai gamindavo maistą įvairiems pokyliams, vestuvėms, laidotuvėms. Ten ir padainuodavo, ir pagiedodavo, nes turėjo gražų balsą. Dar ne taip seniai nebuvo galimybės nei tradicijų užsisakyti maistą restorane, taigi tokios šeiminkės buvo aukso vertės. Birutė pagelbėdavo šioje srityje ir savo bendradarbėms, kai vėl grįžo dirbti pedagoge į Krasnagrūdės mokyklą.

Mūsų artimesnė pažintis ir prasidėjo tada, kai 1992 m. pradžioje

Birutė Paškevičienė su anūkiais. Iš kairės: Darius, Tomas, Zita, Alicija, ant rankų Edvinukas

Birutė pati pasisiūlė pavaduoti mane, turėsią eiti dekretinių atostogų. Nudžiugau, kad šį kartą nereiks rūpintis mokytoju lietuviškos klasioms, kurių pamažu daugėjo Krasnagrūdės pagrindinėje mokykloje. Maždaug nuo kovo vidurio ji jau mokė lietuviškose klasėse ir lietuvių kalbos, ir matematikos, gal dar biologijos ir kitų dalykų, kuriuos skirdavo kaimo mokyklos mokytojui pagal poreikius, ne pagal išsilavinimą. Man sugrįžus į darbą Birutei jau nereikėjo mokyti lietuvių kalbos, bet ilgesniam laikui ji tapo matematikos ir tikybos mokytoja. Jai pradėjus dirbti Krasnagrūdoje, dukrelė Onutė jau mokėsi antroje klasėje su lietuvių dėstomąja kalba. Abi iš Radžiūčių važinėjo mokykliniu valsčiaus autobusu, surenkančiu vaikus iš keleto aplinkinių kaimų. Turėdama daugiau laiko, kai po pamokų reikėjo laukti autobuso, Birutė organizuodavo svetainės užsiėmimus. Jos iniciatyva ir pastangomis mokyklos svetainė aprūpinta naujais baldais, žaidimais vaikams. Ilgus metus tvarkydama kaimo seniūno reikalus, Birutė turėjo valsčiuje pažinčių, kurias išnaudojo ir mokyklos reikalams. Kaip tikybos mokytoja, ji ruošdavo vaikus Pirmajai Komunijai, organizuodavo mokyklines Kūčias, dalyvaudavo su mokiniais svarbiose religinėse iškilmėse Žagarių bažnytelėje.

Mokytoją Birutę Paškevičienę labai mėgo mokiniai. Kaip auklėtojai pasakodavo apie savo rūpesčius, dailindavosi džiaugsmiais. Jai atskleisdavo įvairias savo paslaptis. Buvo atviri gal todėl, kad žinodavo, jog mokytoja visada paguos ir užjaus, nesuprantančiam matematikos paaiškins ir neskubės bausti neigiamais pažymiais.

Malonu buvo su ja bendrauti ir bendradarbiams. Birutė buvo labai šiltas, nuoširdus žmogus, tad niekada netrūkdavo temų asmeniniams pasikalbėjimams ir visada buvo galima sutarti dėl įvairių mokyklos reikalų. Ji buvo svarbi atrama, kai susikirsdavo

Birutė Paškevičienė su auklėtiniais Krasnagrūdės mokykloje

lietuviškų ir lenkiškų klasių interesai, o tokių atvejų, deja, mūsų mokykloje būdavo. Birutė man buvo tikrai artima draugė, papasakodavo, pasiguosdavo, žinodavo, kad neišplepėsiu, ko nereikia, o aš taip pat ja galėdavau pasitikėti. Mus siejo ir tai, kad gyvenau tuose namuose, iš kurių ji su šeima 1974 m. išsikraustė, ir tai, kad jos sesuo buvo artimiausia mano kaimynė... Gaila, kad 2004 m., kai Krasnagrūdės mokykla grėsė uždarymas, kai drastiškai mažėjo valandų skaičius, Birutei reikėjo išeiti į užtarnautą pensiją, nors ji mielai dar būtų padirbėjusi. Nuo tada gana sunku buvo rasti progą susitikti, kad ir labai norėjosi pasikalbėti. O blogiausia, kad dėl pandemijos draudimų neįmanoma buvo Birutę aplankyti jai sunkiai susirgus. Žinau, kad ji savo artimiausią kaimynę, kai ši liko viena vyrui mirus ir negalavo, labai ilgai kasdien lankė ir padėdavo. Paskutinės dienos ligoninėje be artimų žmonių jai, taip mėgusiai bendrauti ir būti su šeima, tikriausiai buvo labai sunkios.

Nors Birutė nemažai pasižymėjo ir visuomeninėje veikloje, buvo visų

pirma šeimos žmogus. Gal tą rūpinimąsi artimiausiais paveldėjo iš gimtųjų namų, kuriuose, kaip teigia sesuo Onutė, niekada netrūko meilės ir susiklausymo. Mes, mamos, visos esame pasiryžusios dėl savo vaikų padaryti labai daug, bet Birutei jos vaikai buvo visas gyvenimas ir dėl jų ji galėjo paaukoti save ir visa, ką turi. Žinau, kaip stengėsi padėti, jei kuriam kildavo problemų. Kaip rūpinosi anūkais, kai marti studijavo, o vėliau sunkiai susirgo ir iškeliavo Anapilin. Birutei tai buvo skaudus smūgis. Ji visada didžiavosi savo vaikais ir labai džiaugdavosi jų pasiekimais. O jaunėlę Onutę turbūt labiausiai norėjo apsaugoti nuo visų negandų, stengėsi „surinkti visus akmenėlius“ nuo jos kelio ir nuo jauniausio anūkėlio Edvinuko... Kai dėl kojos, dėl galvos skausmų labai galėjo pavaduoti dukrelę kasdieniuose darbuose, jaudinosi, kad ilgai sirgdama taps jai našta. Nespėjo nuvarginti savo brangiausių žmonių, o sunkiausią našta – ilgesį – reikės jiems pakelti dabar, mamytei išėjus ten, iš kur niekada negrįžtama.

Jonui Račiui iškeliavus

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Mirtis negailestingai išsiveda ištikimiausius Seinų lietuvių bendruomenės narius, kartais visas šeimas. Jonas iškeliavo Anapilin 2021 m. lapkričio 19 d. labai netikėtai, paskui sūnėną (sesers sūnų) Adomą ir brolių Juozą, nesulaukęs net pensinio amžiaus.

Jonas Račius gimė 1957 m. kovo 29 d. Budzisko kaime kaip jauniausias Antano ir Janinos (Judickaitės) Račių sūnus. Augo su dvyniais broliu Juozu ir sese Maryte. Šeima buvo tikri lietuviai. Dėl to pokariu vėtyti ir mėtyti. Ne sava valia Račiai iš gimtinės iškelti į vieną, paskui kitą Lenkijos vietovę – iš Čaplinsko Košalino vaivadijoje į Olecką.

Ir tik po daugelio metų šeimai leista sugrįžti arčiau gimtųjų namų, į Seinus. Čia tuo metu taip pat nebuvę palankumo lietuviams – persekiota jų gimtoji kalba gatvėse ir mokyklose, kur vaikams buvo

Jonas Račius su žmona Elena

Iš šeimos albumo

ypatingai sunku. Dėl gimtojo žodžio lietuviai ne sykį susilaukdavo priekaištų darbotėse ir susiję dainuoti ar vaidinti.

Užsigrūdinusi Račių šeima sugebėjo atsispirti nutautėjimui, o darbštumu ir ištverme jai pavyko susikurti geras buitines sąlygas. Visi dirbo, kaip galėjo ir sugebėjo. Jono mama Janina, gera siuvėja, daug siuvo šeimai, kaimynams, dirbo Seinų siuvykloje ir kitur. Tėvas Antanas buvo geras stalius. Jonas jam talkino. Po kiek metų jis su tėvais jau gyveno pačių rankomis pasistatytuose ir išpuoštuose namuose.

Jonas dirbo ir remonto darbus, kurių laiką turėjo savo firmą. Sukūrė šeimą su

Sąskrydyje su Seinų chorą (vad. Vytautas Kubilius). Jonas Račius antroje eilėje pirmas iš dešinės

Iš šeimos albumo

kūrybingos dvasios grafike, kauniete Elena Zajančauskaite, užaugino dukrą Ritą, sūnų Romą, pasidžiaugė keturiais anūkais.

Seinuose Račiai visada noriai įsitraukdavo į lietuvių saviveklą, kultūrinį gyvenimą, ypač tada, kai jam plėtotis buvusios dar labai sunkios sąlygos. Visi buvo draugijų nariai. Antanas Račius – LVKD sekretorius ir Šv. Kazimiero draugijos narys. Keliskart vaidino režisuojant Algirdui Nevuliui ir vėliau pirmame po pertraukos vaidinime „Piršlybos“ Seinuose 1996 m. Janina, sūnūs ir dukra – Seinų bažnytinio choro ir mėgėjų teatro dalyviai. Visi šeimos nariai buvo dainingi, tad dalyvavo Seinų chore. Jonas buvęs taip pat puikus šokėjas, dainavo, su žmona vaidino. Vaikai Rita ir Romas baigę medicinos mokslą dirba medicinos sesele ir gelbėtoju. Jie dalyvavę Astos Veverskytės ansamblyje. Romas mokėsi Punsko Kovo 11-osios licėjuje.

Visiems mums labai trūks Jono, veikėjo ir draugiško, puikaus žmogaus, bet ši valanda ypač sunki patiems artimiausiems šeimos nariams, likusiems be rūpestingo vyro ir tėvo.

*Nepareis, nesugrįš, nepabels į duris,
Nors iš skausmo ir plyštų širdis.
Amžinybėj tylioji jis ilsėsis ramiai,
Tik sapne kai kada aplankys.*

Telydi Jus paguoda ir dvasios stiprybė šią sunkią netekties valandą...

Dėl Jono Račiaus mirties
artimiesiems
užuojautos žodžius reiškia

„Aušros“ redakcija

Senų trobų paslaptys

GRAŽINA KIBYŠIENĖ

Gyvename gražiuose mūriniuose namuose, kiekvienas turime savo lovą, spintą, kambarį, dažnai – net kelis. Namuose yra virtuvė, svetainė, vonios kambarys, miegamieji. Šilta ir šviesu. Kartais sunku ir įsivaizduoti, kad kažkada viso to ir nebuvo arba buvo daug mažiau, daug kukliau. Prieš porą metų senų trobų paslaptis bandė atskleisti Vidugirių mokyklos mokiniai. Jiems nukeliauti į senąsias trobeles padėjo tėveliai arba seneliai. Dėkoju Jums, kad pasidalijote prisiminimais su savo vaikais ir vaikaičiais. Reikia žinoti, kad daugumos aprašytų trobelių jau seniai nei pamatų nebelikę, jos gyvuoja tik prisiminimuose, retos – senose nuotraukose. Dabar pasiliks ir vaikų aprašymuose – popieriuje, gal praturtins Jūsų šeimų istorijos albumus.

DANUTĖS PEČIULYTĖS-KUOSIENĖS TROBA

Mano močiutė Danutė Kuosienė (Pečiulytė) gimė 1945 metais, gyveno Pelelių kaime. Ji man labai įdomiai papasakojo apie namus, kuriuose praleido savo vaikystę: „Kai buvau maža, tai stuboj gyveno mūsų devyniese: mama, tėtė, trys sesės ir trys broliai. Gyvenom mažoj stuboj. Stogas buvo iš šaudų, sienos iš lantų, o tarp jų buvo samanų, kad vėjas nepūstų. Per vidurį buvo priemenė, o iš šonų virtuvė ir kambarys. Buvo ir pirmas aukštas, kamara. Kamaroj laikėm viedrus, kašus, lovą, kuram sūdė kiaulės mėsą, kap skerdė, o skersdavo vienų rozų in metus. Kamaroj laikė ir pienu, nes nebuvo šaldytuvų. Virtuvėj buvo mašina ir pečius iš raudonų ceglų. Pečuj buvo durukės ir, kap jis kūrenosi, tai jami keptavo duonų, o kap

duona baigė kept, vaikai pririnkdavo obuolių, supjauscydavom ir juos tam pečuj dzovino. Stubos langai buvo maži ir užuolaidų nebuvo. Tadu vaikai iš popieraus išpjauscydavo raštus ir tų popierių prikaldavo prie lango, vėliau prilipdydavo klėjais. Dar iš to popieraus kirpdavo gėlytes ir, kap buvo paveikslai, tai prie jų rėmų jas priklijuodavo. Virtuvės kampi buvo lancyra su paveikslu.“

Močiutė su sesėmis karpydavo įvairias gėles ir tą lentyną papuošdavo. Daugiausia karpinius karpė prieš visokias šventes, kad papuoštų kambarius. Kambari buvo lova ir maža krosnelė. Vienoje lovoje miegojo vyresni vaikai, kitoje, kuri stovėjo virtuvėje – tėvai ir mažesni vaikai, nes

Danutė Kuosienė (apie 20 metų)

virtuvėje buvo šilčiau. Patalai buvę iš plunksnų. „Virtuvėj dar stovėjo medzinis stalas. Stalas turėjo keturas medzines kojas. Jis buvo dzidelis, nes buvo dzidelė šeimyna. Jis visadu stovėjo kampi. Kėdžių nebuvo, bet buvo suolai. Suolai visadu buvo ilgesni už stalų. Vienoj pusėj stovėjo suolas, o kitoj – uslanai, jie buvo trumpesni už suolus. Užvalkalai buvo lininiai, juos skalbdavo cik kartų metuose – pavasarį, nes nebuvo per daug kur ir kuom. Su tais pacais miegojo per visus metus. Žiemų, kap buvo šalta miegoc, tai ant patalo uždėdavo būrkas. Priemenėj buvo žamė vietoj grindų. An aukšto laikydavo visokius savo daiktus, buvo pakabyci šniūrai, an kurų dzovė skaras žiemų ir kap lijo lietus. Skaras laikė kuferuose. Skarų neturėjo daug ir per visų savaitį vaikščojo su tom pacom. Skaros dažniausia buvo iš linų. Šviesos nebuvo, bet buvo lempa. In sciklų insipylldavo žibalo ir insidėdavo knatas. Tos lempos dūmino. Vandeni nešodavo iš šulnio viedruose, o žiemų, kap buvo šalta, tai ir viedruose užšaldavo tus vanduo. Prausėsi blekinėj balijoj, puodais šildė vandenį. Visi prausėsi tam pacam vandeny. Kap visi jau išsiprausė, tai dar ir tam pacam vandeny skalbė skaras. Toaleta nebuvo, tai ėjo už tvarto ar kluono. Popieraus tadu nebuvo, tai valėsi žolėm. Vakari vaikai darė pamokas, tėtė audė šlejas, sukė vadeles arkliu, vyrai darė apsiavimus, o moterys audė, mezgė ir verpė.“

Močiutė prisiminė: „Valgėm didesnian bliūduki, ir iš jo visi valgėm medziniais šaukštais. Šakutių ne per labai buvo, tai mėsų valgėm rankom, bet mėsos valgėm labai mažai. Srubų vyrdavo kasdien ir daug, nes jų valgėm visų dzienu. Ryti valgėm dažniausia pieniškų zupį su zacyrkom, nes makaronų dar ne per labai buvo.“

Kai mano močiutė buvo maža ir lankė mokyklą, vasarą nešiojo „sandalus ir tenisuvkes“. Nenešiojo kojinių kasdien, tik kai ėjo į bažnyčią ar pas daktarą. Žiemą avėjo medpadžius

– tai batai, kurių padas iš medžio. Viršus buvo padarytas iš „tenisuvkių“ viršaus. Mat visada jų apačia suplyšdavo, o viršus likdavo sveikas. Tada atkirpdavo viršų ir prikaldavo prie medinės apačios. Medpadžius žiemą nešiojo su vilnonėmis kojineėmis, kad nebūtų taip šalta. Tuos medpadžius darė močiutės tėtė, nes naujiems batams nebuvo pinigų. Močiutė pasakojo, kad niekas neturėjo savo batų, tik kas pirmas nutvėrė geresnius, tai tuos ir nešiojo tą dieną.

Man labai patiko močiutės pasakojimas. Džiaugiuosi, kad tiek daug sužinojau apie jos gyvenimą.

Patricija Valinčiūtė

JONO PAKUCKO VAIKYSTĖS TROBA

Mano senelis Jonas Pakuckas, gim. 1940 m., vaikystę praleido Taurusiškės kaime. Čia jis gyveno su savo tėvais, broliais ir seserimis. Jo tėvai – Anelė Sidaravičiūtė-Pakuckienė ir Pranas Pakuckas. Senelis turėjo du broliukus ir tris sesutes. Jie gyveno medinėje troboje. Troba buvo maža, šiaudiniu stogu. Sienos medinės, iš rąstų. Senelis pasakojo, kad pas juos troboje buvo trys patalpos: virtuvė, miegamasis ir priemenė. Troboje nebuvo elektros. Ją įvedė apie 1970 m. O prieš tai trobą dieną apšviesdavo

saulė, o vakarais – balanos arba žibalinės lempos. Šildoma buvo krosnimi. Ją kūreno durpėmis ir malkomis. Po krosnimi tupėjo vištos. Lovos kambariuose buvo medinės, sukaltos iš lentų. Senelio namuose buvo keturios lovos. Jose gulėdavo bernai su bernais, o mergaitės su mergaitėmis. Patalai buvo pripildyti plunksnų. Indai buvę moliniai, o šaukštai mediniai.

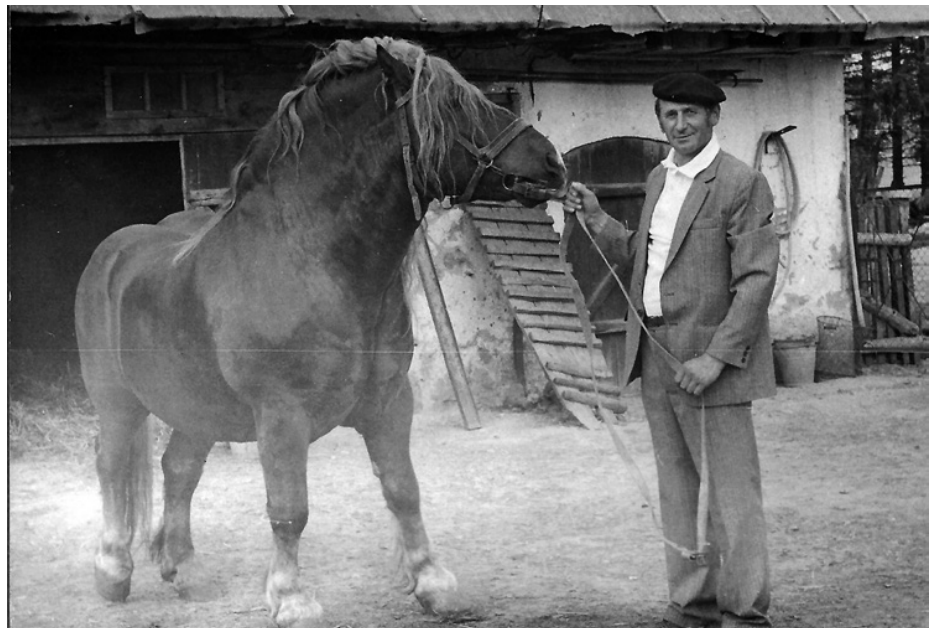
Dažniausiai valgė prėskučius, ant kopūsto lapų keptus blynus arba košę su spirgučiais. Augino karves, tad turėjo pieno – pasislėgdavo sūrį, taip pat patys susimušdavo sviesto. Senelio mama kepėdavo duoną, nes krautuvėse jos nebuvo.

Prausėsi tik šeštadieniais kubile, o veidą ir rankas prausdavosi kasdien dubenyje. Vandeni nešiodavo iš šulnio. „Vakarais, kap buvom jaunesni, lošėm kortom, o kap buvom vyresni, merginos verpė rateliais arba mezgė mezcinius, kojines ir pirščines, o vyrai vijo iš kanapių pancus ir šlajas“, – pasakojo senelis.

Senelis vaikystėje nenuobodžiavo, nors neturėjo nei televizoriaus, nei kompiuterio. Jis labai mėgo arklius. Ir vėliau juos visada augino, turėjo jų po kelis.

Sandra Pakuckaitė

(Bus daugiau)

Jonas Pakuckas savo kieme

Brangioji Mama!

Džiaugiamės, kad galime sugrįžti į Jūsų lig šiolei saugomus gimtuosius namus, kur visi jaučiame šilumą ir begalinį gerumą. Užaugome didelėje šeimoje, o mūsų gryčia visada buvo pilna ne tik savų, bet ir laukiamų bei gausiai apsilankančių svečių klegesio. Ačiū, kad nuo mažų dienų ugdėte mumyse nepaprastą pagarbą Tėtuliui, Mamulei ir kiekvienam vyresniam žmogui.

O kiek lietuviškų dainų mums pridainavote! Nors gyvenime susipynė džiaugsmas ir liūdesys, Jūs visada buvote ir toliau esate nepaprastai kantri ir atlaidi. Visada Jus tokią mylėjome ir mylėsime.

Ačiū Jums, Mama, už visas gerumo dovanas. Būkite sveika ir dar ilgai džiuginkite mūsų širdis savo mylinčių akių šviesa.

90-ojo gimtadienio proga Genutę Vaičiulienę sveikina

Mylintys ir gerbiantys vaikai su šeimomis

DĖKOJAME!

Nuoširdžiai dėkojame
gerb. *Stasei ir Antanui Zimnickams*
iš Kanados

už lėšas, paaukotas

Punsko parapijos špitolės atstatymui.
Už Jūsų gerus darbus teatlygina Jums
Dievas gausiomis malonėmis.

*Punsko parapijos bendruomenės vardu
klebonas kun. Česlovas Baganas*

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!

*Nebūkite abejingi –
prenumeruokite „Aušrą“,
„Suvalkietį“ ir „Aušrelę“!*

Galima atvykti į redakciją Punske arba Lenkijos lietuvių draugijos būstinę Seinuose ar užsiprenumeruoti pavedimu į banko sąskaitą (numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo viršelyje), nurodant, už kurį leidinį mokama.

LIETUVIŠKŲ LEIDINIŲ 2022 M. PRENUMERATOS KAINOS

Šalis	Laikotarpis	Aušra	Aušrelė	Suvalkietis
Lenkija	metai	48	12	8
	pusmetis	24	6	4
	ketvirtis	12	3	2
Užsienio šalys (nepirmenybiniu paštu)	metai	100	30	30
	pusmetis	50	15	15
	ketvirtis	25	7,5	7,5
Užsienio šalys (pirmenybiniu paštu)	metai	140	50	50
	pusmetis	70	25	25
	ketvirtis	35	12,5	12,5

Lietuvos žiniasklaida

2022 01 01–11

Ko gero, Ministrų kabinetas, pradėjęs savo darbą po 2020-ųjų rinkimų, negalėjo pagalvoti, kad jo, kaip institucijos, ir kai kurių ministrų asmeniniai reitingai po metų bus tokie žemi. Pagal naujausią portalo delfi.lt užsakymu Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės „Spinter tyrimai“ gruodžio antroje pusėje atliktą apklausą, teigiamai ir greičiau teigiamai Vyriausybės veiklą vertino 26,7 proc., per mėnesį prarasta 7,5 procento. O neigiamai ar greičiau neigiamai – net 66 proc. apklaustųjų, priešingai per mėnesį – 6 procentai. Žemesnis Ministrų kabineto reitingas buvo fiksuotas tik 2009–2012 metais, kai kabinetui vadovavo konservatorius Andrius Kubilius.

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesorės Ainės Ramonaitės nuomone, labai tikėtina, kad tokį kritimą išprovokavo gruodžio 14 dienos įvykiai, kai kelias dienas svarsčiusi ministrė pirmininkė Ingrida Šimonytė pranešė, jog susisiekimo ministro Mariaus Skuodžio ir užsienio reikalų ministro Gabrieliaus Landsbergio atsistatydinimo pareiškimus įkalbėjo atsiimti ir Vyriausybė tęs darbą tos pačios sudėties. Priminsime, kad skandalas kilo, nes pagal įvestas sankcijas baltarusiškų trąšų tranzitas per Lietuvą į Klaipėdos uostą nuo gruodžio 9 dienos turėjo būti nutrauktas, tačiau dėl ministerijų nesuskalbėjimo jis tebevyko, nes, pasirodo, Baltarusija iš anksto sugebėjo už tai sumokėti kelis milijonus eurų, o jų sugrąžinti nėra kaip.

Kaip delfi.lt sakė politologė, ne pats trąšų tranzito klausimas reitingus sumažino. „Man atrodo, kad čia ne tiek pati situacija, kiek visa komunikacija, blaškymasis, neryžtingumas.

Pasitikėjimas krenta dėl to, kad tarsi aiškėjo, jog Vyriausybė pati ne visai žino, ką daro. Čia yra blogiausias ženklas, kokį galima duoti. O jie kaip tik ir davė šitą ženklą. Čia ir yra problema.“ Pašnekovės teigimu, jeigu matoma, jog situacija prasta, reikia imtis ryžtingų politinių žingsnių, kad padėtis „būtų atitaisyta“. „Bet šioje Vyriausybėje niekas nesiima jokių ryžtingų žingsnių. Čia irgi yra problema, turi duoti ženklą, kad kažkaip į gera situacija pasikeistų. O kai to ženklo nėra į gera, tai viskas po truputį slenka žemyn, arba greičiau“, – portalui kalbėjo A. Ramonaitė.

Tarp blogiausiai visuomenėje vertinamų Vyriausybės narių kone nuo darbo pradžios patenka užsienio reikalų ministras G. Landsbergis. „Be konkurencijos“ čia pirmauja ekonomikos ir inovacijų ministrė Aušrinė Armonaitė. Po „trąšų skandalo“ į trejetą prasimušė ir susisiekimo ministras M. Skuodis.

Kaip vertindama ankstesnes apklausas portalui delfi.lt yra sakiusi Mykolo Romerio universiteto lektorė Rima Urbonaitė, G. Landsbergis niekada nebuvo populiarus visuomenės akyse, o neigiamam politiko vertinimui įtakos turi ir pavardė, ir atstovavimas konservatorių partijai.

Peržiūrint skaitytojų komentarus po dažnai gluminančių valdžios sprendimų aprašymo portaluose atrodo, kad politikai tyčia daro tai, kas daugumai žmonių sukelia įtūžį. Tad iš kur tas populiarumas gali būti?

Vienas iš ne tik eilinius piliečius, bet ir verslininkus, kai kuriuos politikus bei politologus nustebinusių sprendimų vasarą buvo Taivano (pagal Lietuvos politikų, manančių, kad kinai ne taip griežtai reaguos, originalų sumąstymą – Taivaniečių, nors

ekspertai sako, kad kinų kalba šios atstovybės pavadinimas skamba kaip Taivano) atstovybės Vilniuje atidarymas. Jau tada verslas, turintis reikalų su Kinija, sakė, jog tai geruoju nesibaigs, nors optimistai, kurie ir užvirė šią košę, iš Ekonomikos ir inovacijų, Užsienio reikalų ministerijų šnekėjo, kad mūsų ekonominiai ryšiai su viena iš galingiausių bei įtakingiausių pasaulio valstybių ne tokie jau svarbūs – prarasim vieną kitą šimtą milijonų, koks gi čia nuostolis. Kaip rašė politologas profesorius Mindaugas Jurkynas viename savo straipsnyje šia tema, „ko gero, neturime kur pinigų dėti“. Bet už tai nuskambėsime pasaulyje kaip šalis, kuriai laisvė ir demokratija svarbiau už bet kokius pradimus. Tačiau pasirodė, jog kai kurių sprendimų priėmėjų išankstinis optimizmas buvo aiškiai per didelis: sustabdyti kroviniai traukiniai iš Kinijos, pakeltos produkcijos kainos, stringančios prekės, už kurias mūsų verslas jau sumokėjęs, sumažinti paskolų limitai Lietuvos verslininkams...

O čia dar paaiškėjo, jog kinai ne tik veikia Lietuvos verslą tiesiogiai, tačiau spaudžia ir kitų šalių kompanijas, kurios tiekia savo produkciją Kinijai, tačiau susijusios su Lietuvos gamintojais. Žiniasklaidoje pasirodė naujienų agentūros „Reuters“ informacija, kad kinai spaudžia Vokietijos automobilių dalių milžinę „Continental“ nebenaudoti jos gamykloje Lietuvoje pagamintų komponentų. „Continental“ veiklą Kauno rajone pradėjo 2019 metų pabaigoje. Tai buvo didžiausia investicija per 20 metų į gamybos sektorių Lietuvoje. Pernai bendrovė pradėjo antros gamyklos statybas, o bendros „Continental“ investicijos Kaune turėtų siekti apie 185 mln. eurų.

Užsienio reikalų viceministras Mantas Adomėnas LRT televizijos laidoje „Savaitė“ pripažino, kad „rizikos įvertinimas atsirėmė į mūsų dvišalių ekonomikos santykių lubas, tai yra į eksportą ir importą iš Kinijos, kurie nėra dideli ir negalėtų sukelti didelių ekonominių nuostolių. Bet Kinija atsaką formuoja ne tik dvišalėje plotmėje, ji ėmėsi sankcijų prieš bendrąją Europos Sąjungos rinką. Yra tas naujas nenumatytas elementas, kurio, žiūrint į istorinę raidą, nebuvo įmanoma numatyti“.

Reikia paminėti, kad Taivanas stengiasi kompensuoti Lietuvos patiriamus nuostolius: „Taiwan Tobacco & Liquor Corporation“ pranešė nupirkusi 20,4 tūkst. butelių lietuviško romo partiją, kuri „dreifavo jūroje“ Kinijai atsisakius atlikti muitinės formalumus, artimiausiu metu šalis atidarys 1 mlrd. JAV dolerių dydžio paskolų fondą bendriems Lietuvos ir Taivano verslo projektams. Praėjusią savaitę paskelbta, kad bus įsteigtas 200 mln. JAV dolerių fondas, skirtas investicijoms į Lietuvos pramonę.

Kai atrode, jog diskusijų tema „Lietuva ir Kinija: kas toliau?“ laužas pamažu gęsta, žibalo į jį šliūkstelėjo ir dar didesnę ugnį įplieskė Prezidentas Gitanas Nausėda, kuris kalbėdamas „Žinių radijui“ pareiškė: „Aš manyčiau, kad ne Taivaniečių atstovybės atidarymas buvo klaida, o pavadinimas, kuris nebuvo derintas su manim.“ Prezidentas apgailestavo, jog „atstovybės pavadinimas tapo tuo esminiu veiksmu, kuris dabar veikia labai stipriai mūsų santykius su Kinija“.

Ir vėl įsplieskė. Kaip sakė „Žinių radijo“ žurnalistas Aurimas Perednis, „audringiausias politinis klinčas“ tarp Prezidento ir Seimo valdančiųjų Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD), iš kurių didesnės meilės ir tarpusavio pagarbos jau, ko gero, niekas nesitiki.

TS-LKD frakcijos Seime seniūnė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė savo feisbuko paskyroje parašė, kad

Prezidento išsakyta kritiška pozicija dėl Vyriausybės pasirinkto Taivano atstovybės pavadinimo, kuris, pasak šalies vadovo, nebuvo derintas su juo, yra „nuoseklus nenuoseklumas“. „Vienaip kalbėta prieš porą mėnesių: „Lietuvos pozicija Vilniuje įkurti Taivano ekonominę atstovybę nepasikeitė“, – teigė G. Nausėda. JAV Prezidentas Joe Bidenas lapkričio pradžioje į dviejų susitikime, matyt, sveikino Lietuvos poziciją, nes Lietuvos prezidentas džiaugėsi, kad JAV palaiko ir remia Lietuvos sprendimą dėl Taivano“, – rašė R. Morkūnaitė-Mikulėnienė.

Kaip informavo portalas lrytas.lt, ir užsienio reikalų ministras G. Landsbergis paneigė G. Nausėdos žodžius, esą Lietuvoje atidarytos Taivaniečių atstovybės pavadinimas, vartojant šios salos vardą, nebuvo suderintas su Prezidentūra. „Su Prezidentu prieš atidarant atstovybę buvo ne tik derinta, bet buvo aktyviai koordinuoti visi veiksmai. Daugiau nenorėčiau šito klausimo aptarinėti, nes, kaip matome, tam tikros nacionalinės politikos detalės greitai persikelia į užsienio politiką. To turbūt nei Prezidentas, nei aš nenorėčiau“, – tvirtino G. Landsbergis. Ministras nurodė, kad priimant sprendimus buvo vadovujamasi ir viešai išreikšta Prezidento pozicija, kuria jis taip pat esą išsakė paramą Taivaniečių atstovybę Lietuvoje leisti vadinti būtent šios salos vardu“, – rašė portalas.

Kas padaryta, tai padaryta. Tačiau delfi.lt kadenciją baigęs Prezidentas Valdas Adamkus vertindamas Lietuvos konfliktą su Kinija buvo kategoriškas: nuostoliai milžiniški, to visiškai nereikėjo.

„Taivano klausimu turėjo vykti daug diskusijų, pozicija turėjo būti suderinta su Seimu, Vyriausybe ir Prezidentu. Tik nutarus, kas geriausia šiame santykių palaikyme ar nepalaikyme, Taivano pripažinime ar nepripažinime, turėjo būti imtasi sprendimų“, – portalui kalbėjo V. Adamkus.

Palydėjusiam Tėvelį amžinam atilsui
tarybos nariui Romui Venslauskui
nuoširdžius užuojautos žodžius skiria

**GS „SCh“ taryba, valdyba
ir darbuotojai**

*Mes bejėgiai prieš mirtį,
bet ji per silpna sunaikinti prisiminimus
ir paliktą šviesą...*

Dėl Motinos mirties
„Aušros“ leidyklos darbuotojų
Valdą Svetlauską
ir artimuosius nuoširdžiai užjaučia

Bendradarbiai

*Šventom Kalėdom dar neatėjus
Į amžinybę iškeliavo
Valdo Krakausko iš Punsko
Gabi, sumaninga ir darbšti sesutė Danutė.*

*Nuosirdžiai užjaučiame
Mirusiosios sūnus, brolius, seseris
Ir visus artimuosius.*

*A. a. Danutė pasirinko
Naują Tėvynę –
Amžinojo Dangaus mėlynę.*

*Lai būna Jai lengva
Punsko žemelė gimta.
Kapų beržai šlamės,
Amžiną maldą kalbės.*

Savickų šeima ir krikšto dukra Rūta

Kviečiame prenumeruoti lietuviškus leidinius

**Visus leidinius galima prenumeruoti ištisus metus
„Aušros“ redakcijoje Punske (Mickevičiaus g. 23) ir
LLD būstinėje Seinuose (Vilniaus g. 9) arba**

banko pavedimu – mokėjimo paskirtyje nurodyti prenumeruojamą leidinį.

Adresas Stowarzyszenie Litwinów w Polsce, 16-500 Sejny, ul. Wileńska 9

SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Bankas Bank Spółdzielczy Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny

Sąsk. nr. PL 23 93540007 0000 0000 0198 0002